Eesti Riikliku Raamatukogu

JÄRVA TEATAJA

NR. 48. LAUPÄEVAL, 22. APRILLIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. UKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Järvamaa 22-aastane allohvitser teiseks eestlaseks-Rüütliristikandjaks

Rüütliristi üleandmine noorele sangarile ühes ta sünnikoha lähedases sõjaväehaiglas. — Kindralkomissari ja Eesti Omavalitsuse Juhi südamlikud soovisõnad paranejale

Üldsusele ei olnud teada, et juba 9. apr. oli otsustatud Führeri poolt annetada eesti vabatahtlikule, SS-unterscharfr. Harald Nugiseksile Narva all mõni aeg tagasi kestnud võitlustes osutatud erilise vahvuse eest teise eestlasena Raudristi Rüütliristi. Seda suurem oli kõikide üllatus, kui Führeri sünnipäeval, 20. apr. saabusid ühte Harald Nugiseksi sünnikoha lähedasse sõjaväehaiglasse Eesti leegioni 20. SS-diviisi komandör oberführer Augsberger, Eesti kindralkomissar SA-obergruppenführe Litzmann, SS- ja politseijuht Eestis SS-brigadeführer Möller, Eesti omavalitsuse juht dr. H. Mäe, Eesti väeüksuste kindralinspektor SS-oberführer Soodla, rida kõrgemaid sõjaväelasi eesotsas diviisi adjutandiga, Järva maavalitsuse esindajana maavanema I abi A. Mürk ja kohalike omavalitsuste esindajad, et anda SS-uscha Harald Nugiseksile, kes kopsupõletiku tõttu viibib praegu haiglas ravil, üle ta teenete eest Narva all toimunud lahinguis Raudristi Rüütliristi. Selle sõdurlikkuse kõrgeima tunnustuse omab nüüdsest alates SS-unterscharführer Harald Nugiseks teise eestlasena major Rebase kõrval ja esimese eestlasena meeskonna koosseisust.

Haigla valguskülluseis ja puhtais ruumides asetseb maja külgakna all voodi, milles lamab 22-aastane blondpäine väikesekasvuline kõhnavõitu noormees, haigusest veel pisut kahvatu, vaikiv, tagasihoidlik, kuid mehine. Kogu haiglatuba läbib momendil eriline üllatus, kui sinna ilmuvad kõrged külalised. Eriline üllatus ja rõõm näib täitvat ka haiget noormeest Harald Nugiseksit, kui ta järsku siimab sammuvat oma voodi suunas divisiülemat koos adjudandiga ja teiste kõrgete võimukandjatega ning sõjaväelastega, nende hulgas Eesti kindralkomissar ja Eesti omavalitsuse juht. Külaliste hulgas viibib ka haavatud sangari vana isa, kellel samuti nagu ta tublil pojal ei ole silmapilgul veel täit kujutlust, miks järsku väikesesse sõjaväehaiglasse on ilmunud nii suurel hulgal kõrgeid külalisi.

Esimesena astub Harald Nugiseksi haigevoodi juurde Eesti leegioni 20 SS-diviisi komandör SS-oberführer Augsberger, tunes tublile sõdurile parimaid tervitusi diviisilt ja kinnitades Führeri nimel ta kaela sõdurlikkuse kõrgeima tunnustuse — Raudristi Rüütliristi. Oma sõnavõtus ta mainib, et tänu SS-unterscharführer Harald Nugiseksile, kes otsustaval silmapilgul, millal 2 ohvitseri oli langenud, haaras rünnakuksuse juhtimise ja oma vahvusega lõi eeldused järgnevaiks operatiivseiks üritusiks. Ta soovis teisele eestlasele-Rüütliristi kandjale, SS-uscha Harald Nugiseksile peatset paranemist ja tublit sõduriõnne. Järgmisena võttis sõna kindralkomissar K.-S. Litzmann, kes muuhulgas märkis, et kõrge aumärk, millega on täna vääristatud noort eesti sõdurit uscha Harald Nugiseksit, on auks ja tunnustuseks mitte ainult sellele diviisile, millise ridadesse kuulub noor Rüütliristi kandja, vaid ka ta rahvale. Ta soovis tublile noorele sõdurile kiiret paranemist ja head sõduriõnne. Samasuguste soovidega surus haige sangari kätt ka Eesti omavalitsuse juht dr. Mäe, lootes teist eesti Rüütliristi kandjat peatselt näha Eesti omavalitsuse külalisena Tallinnas. Üteldes edasi oma soojemad tervitused, tervitas SS-ja politseijuht Eestis, SS-brigadeführer Möller noort Rüütliristi kandjat SS-juhi, riigiminister Himmleri nimel ja andis edasi ühe põhjalõigu armee ülemjuhataja kindral-oberst Lindemanni õnnitlustelegrammi. Parimat sõduriõnne ja peatset tervenemist tublile sangarile soovis ka eesti väeüksuste kindralinspektor, SS-oberführer Soodla.

Järgnes rida tervitusi kõrgemailt väejuhtidelt, kamraadidelt ja haavatud võitluskaaslastelt. Eriti südamlikuks kujunes vana isa ja sangariku poja vaheline keskustelu ning isa õnnitlused tublile pojale.

Kogu pidulik sündmus filmiti sõjakirjasaatjate poolt, samuti tegi Landessender Reval sündmusest helilõike ja võttis lühijutuajamise nii noorelt sangarilt kui ka ta isalt, mida raadiokuulajad võisid jälgida juba sama õhtu aja kajas.

*

Nagu lühijutuajamisel värske Rüütliristi kandja, SS-unterscharführer Harald Nugiseksiga selgus, on ta pärit Järvamaalt, Särevere vallast Karjaküslast. Sõja puhkemisel õppis H. Nugiseks Paide kaubanduskoolis, omanud enne seda teadmisi Laupa algkoolis ja Türi sianduskoolis. Kui bolshevikud oma piiritus hävitamiskires põletasid kogu Särevere valla Karjaküla, seejuures ka Nugiseksi vanemaile kuuluva 68-ha. „Vanaõue" talu hoened, tulvas teda selline viha ja kättemaksutung, et katkestas õpingud ja siirdus koos oma vanema vennaga ridadele. See sündis 2. okt. 1941. a. Peatselt läks ta üle Eesti leegioni ja tegi selle ridades läbi alijuhtide kooli kursuse, võideldes siis Neveli all ja hiljem Narva rindel. 1941. a. sai H. Nugiseks vasemast käest haavata, kuid haav ei osutunud õnneks raskeks.

Oma iseloomult äärmiselt tagasihoidlik, keeldub noor Rüütliristi kandja rääkimast igasugustest sangaritegudest. See on sõduri kohus, võidelda oma kodumaa ja oma rahva eest, ütleb ta ainult, ja sedagi väga napisõnaliselt. Tõsidus ja mehisus selle noore sangari näos lubavad aga aimata, et ta teod on hoopis suurenad kui sõnad. Ja seda kinnitab ka tõsiasi, et ta väga lühikese ajaga on omanud kolm kõrget sõjaväeliste teenete tunnustust. Nii annetati talle 27. veebr. 1944. a. Raudristi II klass, millele juba 7. märtsil järgnes I klassi Raudrist ja 9. aprillil otsustas Führer annetada „SS-vabatahtlikule uscha Haralds Nugiseksile Raudristi Rüütliristi.

Vaikivaks ja tagasihoidlikuks, nagu ta leomus, jääb noor Rüütliristi kandja ka sel puhul, kui ajalehemehed pöörduvad ta poole küsimusega, millise sangariku teo eest vääristati teda Rüütliristiga ja milline oli see tegur, mis sundis noormeest katkestama õpingud ja siirduma lahingute mõllu. Ta vastas ainult, et on teinud seda, mis iga sõduri kohus, saavutamata midagi erilist. Bolshevike vastu on ta siirdunud võitlema selleks, et tagada oma hävitatud isatalu ja kodu eest. Võtab üsna kaua aega, koni ta siiski sõnahaaval jutustab, et tegemist on ühe 15—20-mehelise rünnakuksuse üritusega, kusjuures juhid langesid välja ja tema, tollal noor rühmaülem, haaras meeskonna juhtimise ning murdis vaenlase kaevikuis Narva jõe lähenemisel tohutult ülekaalukama vaenlase vastupanu, jättes maha umbes 100 vaenlase laipa. Kolm korda oli ta seejuures maetud mulla alla.

Ei ole tema kohus ega seisa ka ta võimetes hinnata selle võitlusepisoodi strateegilist tähtsust ja järeldusi. Et selle võitluse tulemuseks oli aga teise eesti Rüütliristi kandja sünd, jutustab oma eest juba kõik. Seda enam veel, et teine eestlasest Rüütliristi kandja kuulub otseselt meeskonna koosseisu selle tubli alljuhina.

Õnnitlused, mis langesid selle noore eestlase ja sangari aupäeval talle osaks, olid südamlikud ja sundimatud. Eriti meeldivaks kujunes tõsiasi, et noor Rüütliristi kandja, kes taas kannab oma nime kaudu eestlaste bolshevismivastase võitlusvaimu kuulsuse üle maailma, loeb ise oma saavutusi ainult sõduri tavaliseks kohuste täitmiseks oma kodumaa vabaduse ja rahva tuleviku olemasolu eest. Vaikiv ja ennastohverdav kohustetäitmine oli see, mis tõi unterscharführer Nugiseksile sõdurlikkuse kõrgeima tunnustuse, vaikiv ja ennastsalgav võitlusvaim oma kodumaa eest, mis avaldus igas ta sõnas ja kogu ta olemuses, peab kujunema eeskujuks igale eesti sõdurile, vabadusvõitlejale. See peab kujunema rahva olemasoluvõitluses eeskuju- käsuks aga ka igale töösõdurile tagalas. Sellisele mehele ja ta tegudele võime meie, eestlased, olla kätt südamele pannes uhked. Eriti uhked võime olla sellele aga meie, järvamaalased, sest eestlasest teine Rüütliristi kandja on pärit meie hulgast ja kuulub meie noorimasse võitlejate generatsiooni. Uhked võivad olla talle Paide kaubanduskooli õpilased ja kõik kaasnoord, sest oma tegudega on Harald Nugiseks näidanud hiilgava sangarlikkuse tee oma kodumaa ja rahva vabaduse eest võitlemisel. Mitte sangaritegude hiilgus ei sundinud teda otsustaval hetkel võitlemast mehist võitlust, millal mehed ta ümber langesid ja kaalul oli võib-olla rohkem, kui ta suutiski silmapilgul aimata, vaid isamaa-armastuse ja ohvrivalmiduse kõrgeim ning ülim käsk.

Eesti on saanud teise Rüütliristi kandja ning see kuulub meeskonna ridades võitlejate hulka. Eestlaste võitleja vaim on leidnud uut hiilgavat tunnustust. Ühes sellega on leidnud uut sädelevat tunnustust aga ka eestlase isamaa-armastus ja valmisolek oma põlise pinna kaitsel. Kui Eesti omavalitsuse juht üüles noorele Rüütliristi kandjale edasi Eesti rahva ja Eesti omavalitsuse suurima tänu ja südamlikud õnnitlused, siis oli sellega antud edasi ka eesti rahva sügavaim tunnetus vaba kodumaa ja õitsva kodu mõttest, mille eest võitles Harald Nugiseks ja mille eest võitlevad tuhanded ja tuhanded eesti uljad sõdurid. Suur tõde on sõnades, et Rüütliristi omajale üksi ei lange tohutu väärikuse au, vaid see ulatub üle kogu eesti rahva. Meie soovid noorele Rüütliristi kandjale on, et ta ka tulevikus oma uljaste sangaritegudega näitaks isamaa-armastuse ilusaimat kutsumust kogu eesti võitlevatele meestele ja eeskätt eesti noorusele. Selliste meeste tegudest kasvab ilma igasuguse kahtluseta tugev ja õnnelik tuleviku Eesti.

Harald Nugiseksi saavutuste sädelev hiilgus ulatub neil ja järgnevatel päevadel üle väikese Eesti ja kaugele üle ta piiride üle maailma. Näidaku ta siis ka pimedusega lööduile, et Eestil pole midagi ühist barbaarse idaga ega vereuimades ujuva loomastunud bolshevismiga. Harald Nugiseksi tegudes kajastub eesti nooruse võitlejalik sangariuljus ning see sangariuljus tuleb kogu eesti rahva südamest. Rüütliristi, mis kõrgeima sõdurlikkuse tunnusena ehib teise eestlasena 22-aastase unterscharführer Harald Nugiseksi rinda, ulatub tõepoolest üle kogu eesti rahva. See on võitlussümbol, mida taotleb oma kodumaa tuleviku ja inimkonna õnne nimel iga eestlane oma töös ja võitluses.

Järvamaa tervitas oma sangarlikku poega

Reedel külastasid noort Rüütliristi kandjat ka Järvamaa keskasutuste juhid eesotsas maavanema H. Lipuga, kes soovis noorele sangarile Järvamaa rahva nimel kiiret paranemist ja palju õnne võitluseks tõe ja õiguse nimel oma kodumaa tuleviku õnneks. Mälestuseesemena andis maavanem seejuures üle järvaainelise eesti talupojaeepose „Tõde ja õigus" I köite. Türi naisomakaitse nimel õnnitlesid prouad Lipp ja Viirmaa ning prl. Ainjärv, Järvamaa omakaitse nimel viis tublile järvalasele õnnitlusi maleva ülem major J. Jaagund, soovides, et SS-unterscharführer Nugiseksi edaspidine võitlus aitaks viia eesti rahva heasse sadamasse. Selle sooviga kinkis ta paranevale Rüütliristi kavalerile A. Mälgu romaani „Hea sadam". Õnnitlused Järvamaa Rahvakasvatuse ametilt andis üle ameti juhataja H. Leeman, kinkides kodumaa vabaduse eest sangarlikult võidelnud Rüütliristi kandjale „Eesti rahva kannatuste aasta" I ja II. Politseipere nimel õnnitles ja andis üle mälestuseseme Harju-Järva abiprefekt J. Reio.

Lühike aeg, mis viibiti paraneva sangari juures, möödus sõbralikus ja südamlikus keskustelus.

Mõrvati Itaalia teaduste ja kunstide akadeemia president

Firenzest, 17.4. (DNB). Laupäeva õhtul mõrvati Firenzes teaduste ja kunstide akadeemia preisident ning endine haridusminister prof. Giovanni Gentile. Mõrv teostati samasugusel kombel, nagu seda viimasel ajal on terroriaktide puhul võidud korduvalt tähele panna. Hetkel, mil prof. Gentile lahkus oma korterist järgnesid talle lähedusest jalgratturid, kes tulistasid teda revolvritest. Prof. Gentile varises samas paigas surmavalt tabatuna kokku. On kõik põhjused oletamiseks, et see arg terroriakt on vaenlase agentide kätetöö.

Professor Gentilega kaotab fashism oma tähelepandavaima kultuurpoliitiku ja õpetlase. Prof. Gentile võttis otsustaval kujul osa fashismi vaimse struktuuri kujundamisest. Tema teostas a. 1922-25 suure fashistliku koolireformi, mille ta viis läbi toekordse haridusministrina, asetades kogu noorsookasvatuse uuele fashistlikule põhialusele. Itaalia avalikkuses valitseb selle maailmakuulsa ja kõrgelt hinnatud fashistliku kultuurpoliitiku ja juhtiva Itaalia teadlase alatu mõrvamise puhul suur lein ja jahmatus.

Saksa riigi täisvolinik ja saadik Itaalias, dr. Rahn saatis prof. Gentile mõrvamise puhul haridusminister Begginile telegrammi, milles ta väljendab oma sügavat kurvastust roimarliku teo puhul. Mõrvarite kuulid, nii üteldakse telegrammis, ei suuda surmata vaimu. Kuigi nüüd see suur itaalia filosoof on igaveseks vaikinud, kuulatakse tema häält Itaalias ja kogu maailmas veel sajandite jooksul tulevikuski.

Adolf Hitleri 55. sünnipäeva pühitsemine Tallinnas

Führeri peakorterist, 21. aprillil. Führer saatis Suur-Saksa riigi sõjalaevastiku admiralinspektorile suuradmiral Raederile tema 50-aastase teenistuse juubeli puhul sõjalaevastikus isikliku käsitsikirjutatud kirja õnnesoovidega. Mainitud kirjas rõhutas Führer suuradmirali teeneid sõjalaevastiku taasülesehitamisel ja selle juhtimisel Suur-Saksamaa vabadusvõitluse esimestel aastatel.

Adolf Hitleri 55. sünnipäeva tähistamiseks korraldati 20. apr. pärastlõunal Rahvussotsialistliku Saksa Töölispartei (NSDAP) Eesti piirkonna juhatuse poolt Tallinnas, Gloria Palace'is pidulik aktus.

Aktusel, millel külalistena viibis arvukalt sõjaväe ja Saksa Tsiviilvalitsuse ning Eesti Omavalitsuse juhtivaid isikuid, esines sõnavõtuga kindralkomissar SA-obergruppenführer Litzmann.

Piduliku aktuse algust tähistasid fanfaaride helid, seejärele kanti ette I. Hoffmanni luuletus „Der Führer".

Edasi mängis Ringhäälingu suur orkester P. Karpi juhatusel K. Ehrenbergi „Piduliku avamängu" ning aktusest osavõtjad laulsid orkestri saatel ühiselt H. Baumanni „Ainult vabadusele kuulub meie elu".

Enne ja pärast ühislaulu kanti ette Führeri ütlusi, milledes sügavalt kajastusid ta otsusekindlus ja armastus oma kodumaa vastu.

Järgnes W. Brockmeieri luuletus „Saksamaa".

Enne kindralkomissari SA-obergruppenführer Litzmanni sõnavõttu lauldi ühiselt H. Spitta „Püha isamaa".

Nad pilluvad pomme sihitult ja kavatult

Madridist, 18. 4. (DNB). Ajaleht „Arriba" avaldab oma kaastööline kirjutise Budapestist. Kaastööline viibis ameeriklaste viimase terrorirünnaku ajal ühes mõisas Budapesti lähedal, mille ümbruses maabus langevarju abil üks põhja-ameerika lendur. Vihased talupojad jooksid harkide ja vikatitega kokku ja ameeriklane pääses surmast ainult ühe saksa ohvitseri vahelesegamise läbi.

Hispaania kaastööline võis pisut vestelda ameeriklasega, kes elukutselt on poksija ja põlveneb Chigagost. Mõne küsimuse järele pärls jänki äkki kõigi ümberseisjate üllatuseks millisel maal ta õieti viibivat? „See küsimus, asetatuna lenduri poolt, kes äsja pommitas Budapesti Doonau ilmeksimatute tunnusmärkide juures", ütleb hispaania ajakirjanik, „tekitab mitmesuguseid mõtteid ja laseb teha ka teatavaid järeldusi.

Põhja-ameerika lenduri küsimus on tüüpiline USA õhugangsterite südametunnistuseta meetoditele, kes, nagu tõendas Schaffhauseni vahejuhtum, loobivad oma pomme alla uskumatu hooletusega, tehes seda ilma sihi ja kavata. Ja just sellise maa esindajad tahavad Euroopale tuua „kultuuri" ja „tsivilisatsiooni"!

Riigi juhtivate meeste sõnavõtte Führeri sünnipäeva puhul

Führeri 55. sünnipäeva eelõhtul esines riigiminister dr. Goebbels Berliini riigiooperis ulatuslikuma sõnavõtuga, rõhutades praegu käimasoleva sõja määravat tähtsust kogu inimkonna tuleviku suhtes järgmisteks sajanditeks. Ta ütles muu seas, et vastupidiselt 1918. a. novembrile on Saksamaa seekord võidu täielikult ära teeninud ja ajaloo jumalanna ei või seda viimasele keelda. „See saab meie saabuva triumfi tunnil olema meie truuduse tasuks. Meie usume Führerisse ja tema ajaloolisse töösse ja sellesse, et et ta kroonib oma töö lõpuks võiduga. Mitte tema vastased, vaid tema on käesoleva sajandi suureks meheks. Sest tema andis sellele mõtte, sisu ja sihi. Seda sisu mõistes ja seda mõtet jaatades saavutame selle sihi. Tema aga on teejuhiks edaspidigi. Tema käsab, meie järgneme. Ka selles võitluses elu ja surma peale jääb ta selleks, mida ta meile ikka oli: meie Hitleriks!"

Samuti avaldas Führeri sünnipäeva puhul üleskutse saksa rahvale riigimarssal Hermann Göring, üteldes muu seas: „Führeris kehastub meie võidulootus. Temas elab meie riigi kui kõigi sakslaste igavese kodu suurusesse ja võimsusse. Tema hõõguv tahe hingestab rinnet ja kodumaad. Tema sangarlik vaim täidab meid kõiki ka neil rasketel ja tumedatel päevadel üha uue julguse ja jõuga."

Ka sõjaväe poole pöördus riigimarssal Hermann Göring päevakäsuga: „Meie armee sõdurid! Mõtleme täna muutmatus truuduses meie palavasti armastatud Führeri ja ülemjuhataja peale tema sünnipäeval. — Säästku saatuse ettenägelikkus meile kauaks meest, kellele oma usklikkude südamete kogu vaimustusega järgneme headel ja karmidel aastatel. Führeri teeks oli alati ainult Saksamaa, kelle au ja vabaduse eest ei tohi meile ükski ohver ega keeldumus tunduda raskena. Mida tõsisem tund, seda tugevamini täidab meid fanaatiline lootus, toetatuna meie ületamatust jõust, nii et suudame saavutada oma ülevat sihti. Tänumeeles ja väsimatus armastuses tervitame me oma Führerit! Elagu Adolf Hitler!"

Alzheeria merepiirkonnas uputati 2 vaenlase hävitajat, 4 veolaeva ja 1 tanklaev

Karpaatide ja Dnjestri ülemjooksu vahel vallutasid ungari väed Ottynia linna. Narva ruumis võjdeti uut pinda

Führeri peakorterist, 21. aprillil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Sevastopoli ruumis, Dnjestri alamjooksul ja põhja pool Jassõt ründasid nõukogud eile asjatult.

Karpaatide ja Dnjestri ülemjooksu vahel tungisid saksa ja ungari väed vaenlase visale vastupanule vaatamata veelgi edasi. Raske võitluse järele vallutasid ungari väed Ottynia linna.

Edela pool Narvat võitlesid meie väed, lahingulennukitest mõjuvalt toetatuna, ägedate vaenlase vasturünnakute tõrjumise järele end veelgi edasi.

Itaaliast ei teatatud peale omapoolsete edukate lõõgiüksusteürituste, mille juures vaenlane kandis raskeid veriseid kaotusi, mingeid muid erilisi sündmusi.

Saksa võitlus- ja lahingulennukiteüksused ründasid päeval vaenlase toetuspunkte Lanciano ruumis Aadria rannikul ja möödunud ööl eesmärke Nettuno ruumis hea mõjuga.

Itaalia ruumi kohal tulistati eile alla 12 vaenlase lennukit.

Saksa võitlus- ja torpeedolennukid teostasid möödunud ööl rünnaku vaenlase järelveokonvoi vastu Põhja-Aafrika rannikul. Nad uputasid Alzeeria merepiirkonnas 2 hävitajat, 4 veolaeva 29.000 brt., samuti ka ühe suure tanklaeva. Raskeid tabamusi said 13 kaubalaeva kokku 103.000 brt., 2 suurt vägede transportlaeva ja 3 hävitajat.

Vaenlase pommilennukiteüksused ründasid päeval ja ööl eesmärke vallutatud läänepiirkondades. Möödunud ööl teostasid briti lennukid terrorirünnaku Kölni piirkonnale. Eriti elamukvartaalides tekkis tõuduvaid kahjustusi ja elanikkonna hulgas kaotusi.

Üksikute briti lennukite rünnakud suunduisid riigi pealinna vastu. Raskete tõrjetingimuste juures tulistati alla 12 lennukit.

Tugevad saksa võitluslennukiteüksused pommitasid möödunud ööl sadamalinna Hulli Inglismaa idarannikul. Sihtruumis, iseäranis sadama piirkonnas, võidi märgata suuri tulekahjusid ja tugevaid hävitusi.

Maa-ala võit Narva juures

Edela pool Narvat tungisid Saksa väed vaenlase positsioonidesse ja tekitasid talle suuri kahjusid. Tõrjeedu lõunarindel

Führeri peakorterist, 20. aprillil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kirde pool Sevastoopolit tõrjuti nued enamlaste rünnakud, kusjuures hävitati suurem hulk tanke. Õhuvõitlustes tulistati alla 36 vaenlase lennukit, kuna teised 20 hävitati maapinnal. Sealjuures paistis eriti silma ülemleitnant Smolse, eskadrillijuht ühes lahingulennukite eskaadris. Viimaste päevade rasketes tõrjevõitlustes võitlesid silmapaistvalt üks 73. jalaväediviisi võitlusgrupp kolonel Dornbecki juhtimisel ja üks temale alluv rünnaksuurtükipatarei.

Dnestri alamjooksul mõlemal pool Tighinat saavutasid meie väed rasketes võitlustes mitme ründava Nõukogude diviisi vastu täieliku tõrjetulemuse.

Karpaatide ja Dnestri ülemjooksu vahel suruti koostöös lahingulennukite eskaadritega enamlased veelgi tagasi, kuigi nad visalt vastu panid. Vaenlase vasturünnakutel ei olnud edu. Võitlusruumis edela pool Tarnopolit varisesid enamlaste tugevad rünnakud kokku. Rinde keskl6igu tagalas teostati mitu üritust Nõukogude jõukude vastu suure eduga. Enamlased kaotasid üle 1000 surnu, hävitati üle saja bandiitidelaagri ja võeti rohkesti saaki.

Narvast edela pool tungisid meie väed tugevasti väljaehitatud vaenlase seisukohtadesse ja võitsid raskes soomaastikus pinda, hoolimata vaenlase vihasest vastupanust. Enamlastel oli suuri veriseid kaotusi ja pealeselle kaotasid nad 30 suurtükki.

Nettuno sillapeas, loode pool Littoriat, varises meie koondatud tõrjetules kokku üks vaenlase rünnak. Lõunarindel möödus päev ilma eriliste sündmusteta.

Põhja-Ameerika lennukid uputasid 19. aprillil Prantsuse lõunaranniku ees Rootsi Punase Risti laeva „Embla".

Vaenlase pommituslennukid ründasid 19. aprilli ennelõunal paljusid asulaid Lääne- ja Kesk-Saksamaal. Eriti Kasseli ja Paderborni linnades tekkis kahjusid ja elanikel oli kaotusi. Tulistati alla 31 vaenlase lennukit, nendest enamus neljamootorilised.

Viimasel ööl ründasid kiired Saksa võitluslennukid eesmärke Londoni ruumis.

Juhi õnnitlused suuradmiral Raederile

Führeri peakorterist, 19. aprillil.

Lühiteated jutustavad...

— Nagu Reuter Kairost teatab, avaldas nüüd kogu Kreeka pagulasvalitsus koningale soovi lahkumiseks. Reuteri kaastööline kirjutab, hästiinformeeritud ringkonnad vaatavad sellele aktsioonile mitte kui vormilisele tagasiastumisele, vaid kui abinõule, millega tahetakse koningat sundida nimetama Venizelost uueks peaministriks.

— Budapesti ajalehed avaldavad teate eelseisvast üldisest naiste sõjateenistuse-kohustuse sisseseadmisest. See on ette nähtud kõigile seltskonnakihtidele ühtlaselt.

— Rahvus-Hiinas pühitseti 13-dat korda lastepäeva. Sel päeval toimusid koosolekud päevakohaste kõnedega, millistel ühtlasi jagati auhindu hea käitumise ja hoolsuse eest. Ajakirjandus käsitles erikirjutistes hiina noorsoo soove ja lootusi.

— Roosevelt kinnitas teisipäeval seaduse, millega volitatakse mereväge kulutama enam kui 1000 miljonit dollarit „ettenihutatud toetuspunktide" loomiseks Valkses ookeanis.

Rüütliristi kandja Weiss surnud

Esimene läti Rüütliristi-kandja SS-standartenführer Voldemar Veiss, kes võitlusis kagu pool Ostrovit sai hiljuti raskesti haavata, on saadud haavadesse surnud.

Inglise sõjakirjasaatjad Indias streigivad

Berliinist, 21.4. Ühekülgse ja moonutava tsensuuri tõttu, mida teostakse nende teadete kallal, loobus hulk inglise ja austraalia sõjakirjasaatjaid Kalkuttas oma tegevusest.

Evakueeritakse Suur-Tokiost

Tokiost, 20. 4. (DNB). Praegu tarvituselevõetud evakueerimisekorralduste raamides otsustas Suur-Tokio linnavalitsus sulgeda 35 ringkonnas lasteaiad, et sundida lasterikkaid perekondi kiiremini maale evakueeruma või vähemalt oma lapsi sinna saatma.

Ameeriklaste terroriohvreid Belgias

Brüsselist, 20. 4. (DNB). „Journal de Charleroi" andmetel langes viimastel päevadel toimunud põhja-ameeriklaste terrorirünnakute ohvriks Belgia suurematele linnadele 1160 belglast.

Liiga märja põllu kündmine rikub põllumulla aastaiks, seepärast on kasulikum alata kevadkündidega parem natuke hiljem kui liiga varakult

Mille eest käib võitlus

Hiljuti Eestit ja selle naabermaid külastanud Prantsuse ringhäälingu esindaja Pierre Aniel tähendas kord, jutu kaldudes praegu käimas oleva idasõja küsimusele: — „Te ei tea, millist vastukaja äratas see Prantsusmaal, kui saksa sõjajõudude ülemjuhatuse teadaandes 1943 aasta algul esimest korda mainiti idas võitlevaid euroopa sõjavägesid. Need maagilised sõnad „les armees europennes“ mõjusid nagu nõiasõna või nagu üleskutse, mis läheb südamest südamesse.

Need lihtsad ja kained sõnad olid ometi palju tähendusrikkamad ja haaravamad kui mõni suuresõnaline ja ometi tühine programm. Ja kuigi nende vastuküla tollal oli Lääne-Euroopa tõelises südames — Prantsusmaal nii sügav ja valmustav, mõistsid tollal alles veel vähesed, just Lääne-Euroopas, kui väga tähendusrikkad olid ja on need sõnad.

Nüüd peaks see kõigile olema palju selgem, eriti selge on aga see neile rahvaile, kelle asumisruum asub Nõukogude verise „paradiisi“ piiride kõrval.

Kui Suur-Saksamaa poolt preventiivselt vallandatud sõjakäik Euroopa piiridele invasiooniks koondatud nõukogude hiigelarmeede vastu oli oma esimeses faasis nihutanud võitluerinde Nõukogude ruumi sisemusse, tembeldati seda agressiooniks ja imperialistlikuks vallutamisihaks.

Kord aga ütleb ajalugu oma selgitava sõna selle kohta, millise otsustava ja saatuseliku tähtsusega Euroopa ja tema kultuurialaloole oli see idasõjakäigu esimene faas, mille vältel purustati nõukogude ammu ette valmistatud eliitdiviisid ja anti bolshevike kaitsevõimudele sellaseid lööke, nii et oma režiimi päästmiseks oli Nõukogude Liit sunnitud tarvitusele võtma äärmuslikke abinõusid, et täita oma verest tühjaks jeosnud armeede ridu ja tõhtlasi kuidagi säilitada teodangutaset oma sõjatööstuses.

Igatahes säästeti selle sõjakäiguga Venemaa südamesse Ida-Euroopa piiril elavaid rahvaid sellaseist kannatusist ja vereohvreist, mida pidid taluma Baltimaade, Poola idaosade ja Bessaraabia rahvad.

Nüüd oleme jõudnud sõjafaasi, kus üksnäi südametunnistusega vaatleja ei saa Saksamaal ja temaga liitunud Euroopa rahvaid süüdistada agressiooniis. Olukord on pigemini vastupidine. Sest mida näeme me praegu idarindel! Saksamaa kõrval võitlevad oma rahvuslikku olemasolu eest Moskva punase imperialismi vastu soomlased, eestlased, lätlased, leedulased, valge-ruteenlased, rumeenlased ja ungarlased, samuti võtavad sellest võitlusest osa flaamid, valloonid, norralased ja paljud teised Euroopa rahvad, kes vahetult ei ole ähvardatud N. Liidu poolt. See ühine rinne paljastab sõja tõelise iseloomu ja olusuhete tõelise sisu.

Praegune sõda idas on Euroopa vabadusvõitlus, kaitsesõda, mida peavad pidama Euroopa idapoolseil eelpostidel asuvad rahvad Nõukogude Liidu bolshevistliku agressiooni vastu. Me teame, et see Sarmaatia lagendike valitsejate tung lääne ja teiste maailmakaarte suunas ei ole midagi uut. See võitlus mida peavad Ida-Euroopa piirimail asuvad rahvad, ei ole mitte ainult võitlus nende rahvusliku olemasolu ja vabaduse eest, vaid ka võitlus kogu Euroopa tuleviku ja meie õhtumaise kultuuri ja maailmakorra säilimise eest.

Muistsete helleenide ühtekuuluvustunne küpses ja leidis teostumist Pärsia sõdade ajal ning asmasuguse olukorra ees seisab praegu Euroopa.

Nii nagu tollal tohutu Pärsia riik ähvardas lämmatada kunstides täiuslikku, kuid sisepoliitiliselt killustatud Hellast, nii ähvardab praegu Euroopa arvukate rahvaste ja riikide tulevikku hiigelsuur bolshevistlik koloss.

Seepärast ei ole mitte vaekausil ainult rajariikide saatus, vaid terve Euroopa olemine või hukkumine.

Sest kui peaks vankuma raudne tõrjerinne idas siia teame, mis seisaks ees — terve Euroopa bolshevisseerimine ning Euroopa Nõukogude vabariigi loomine Nõukogude Liidu raamides.

See perspektiiv peaks aga kainestama isegi neidki, kes praegu seisavad materiaalselt ja moraalselt bolshevistliku Nõukogude Liidu seljataga.

Sest ligi 600 miljonit elanikku hõlmav tohutu bolshevistlik impeerium, mis ulatuks Vaikse ookeani äärest Atlandi ookeanini läbi terve Euroopa mandri, kujutaks endast bolshevistliku terrorirežiimi all jõudude-kompleksi, mille taolist maailm ei ole veel näinud ja mille sõjaline potentsiaal oleks niivõrd ennekuulmatu, et kõik ülejäänud suurruumid oleks jõuvahekordade poolest võimetud tema kõrval.

See asjaolu aga tähendaks, et bolshevistliku maailmarevolutsiooni teostamine oleks selle etapi saavutamise järele ainult aja ja taktika küsimus. Selle kõige tagajärjeks oleks aga kogu maailma orjastamine ja muutmine mittemõtlevaiks loomastunud tööantomaatideks, kellel pole ei kodu, ei perekonda ega mingeid inimlikke ideaale ja tundeid.

Selle tohutu ohu kütkestamiseks võitlevadki Euroopa idarindel Saksamaa sõjajõudude kõrval rajarahvaste sõjaväed. Ja need mehed teavad, samuti nagu seda hakkavad aimama juba paljudki selgemad pead kaugemal läänes, et nad ei võitle mitte ainult oma perekonna, kodu ja kamaa eest, vaid et nende võitlusest sõltub kogu Euroopa ja terve maailma tulevik järgnevaiks aastatuhandeiks.

Kuigi me teame, et ajalugu ei kordu, lubab ajalugu siiski tõmmata paralleele. Ning seepärast võime rahuliku südamega ütelda, et kui Eesti vaprate pataljonide võitlus Volhovi ja Ilmjärve ääres on üldse millegagi võrreldav, siis võib nende võitlust võrrelda ainult Leonidase 300 spartalase võitlusega Thermopylai mäekitsuses. Vaenlane läks mööda Thermopylaist ning ka Volhovi positsioonist tuli loobuda. Ent ometi aeti pärslased Hellasest välja ning niisamuti tõrjutakse ja murtakse Euroopat ähvardav bolshevistlik surmaoht. K.—R.

Otsustaval kaitsel ja valvel. (Wb.)

Eesti filatelistid said Saksamaalt uudismarke

Saksamaal kehtiva korralduse kohaselt saavad ka meie organiseeritud filatelistid otseselt Saksa Filatelistide Ühenduse kohapealsete organite kaudu Saksamaa, Böömi-Määri protektoraadi ja kindralkubermangu uudismarke.

Nii saabus neil päevil Tallinna Filatelistide Selteile ja Puhkus ja Elurõõmu Tallinna osakonna filatelistiku tegevusgrupi liikmeile Saksa Filatelistide Ühenduse esindaja kaudu suurem saadetis saksa ja kindralkubermangu markidest.

Saadetis sisaldas saksa postmarkide Lüübeki 800-aastase juubeli, 9. novembri, 30. jaanuari, Robert Kochi 100-aastase sünnipäeva ja saksa õhuposti 25-aastase kestvuse mälestusmarkide kõrval ka neljast postmargist koosneva sarja emade ja laste kaitsele pühendatud postmarkidest.

Kindralkubermangu uudismarkidest oli saadetised kaue- ja kümnezlotilised postmargid.

Taandumisliikumiste kestel idarinde kaguosas tuleb ületada võimatuid teeolusid, mis asetavad nii masinatele kui ka juhtidele suuri nõudeid. (PK.-sõjak. Mittelstaedt. Wb.)

Soomusautod hoiavad rinnet

SS — PK. — Kaua on siin, Vaivara metsades, juba võideldud. Lugematuid kordi on vaenlane siit püüdnud tungida mereni, ikka ja jälle uuesti peale tungides. Kuid need kolm-neli kilomeetrit jäävad bolshevikel saavutamata, Vaivara Sinimägede valitsevail kõrgustikel seisavad alati valmis meie tankid, rünnakkahurid ja soomus-luuremasinad, mis on seisma pannud igasuguse vaenlase rünnaku. Ligi paar kuud kestnud pealetungiüritusel on vaenlane end aga nõrgestanud, ning kui meie grenaderid ise lähevad üle vasturünnakule, saavutatakse juba esimesel päeval tugevate vaenlase jõudude ümberpiiramine.

Jalavägi võitleb rasket võitlust silmale läbitungimatus metsamaastikus, kus positsioonid kulgevad mööda metsasihte, milledest kogu lõik ohtrasti läbistatud. Kiilule, mis eraldub äralõigatud vaenlase üksusi ta sillapeast, on seatud eriti rasked nõuded — vahetpidamatult tuleb neil tõrjuda vaenlase vasturünnakuid, mis üha uuesti puhkedes, püüavad jalule seada ühendust ümberpiiratud üksustega. Ainsaks toetuseks peale kahurväe on jalaväelastele mööda sihte liikuv soomus-luureüksus.

Seda juhib ohvitser L., vana sõdur ja Stalingradi võitleja. Vahetpidamatult vaatleb ta oma sõiduki komandokohast eelolevat maastikku ja sihti. Kerge pole siin võidelda, külmetunud sihil, mida bolshevikud on kasutanud järelveoteeks, võib masin kõrvale libiseda, võib kuskilt järsku nähtavale ilmuda ka mõni vaenlase soomussõiduk, ja siis on vaja kiiret otsustamist. On alles varane hommik.

Järsku alustavad bolshevikud konsentrilise kahurväe tulega meie läbimurde kohal. Ohvitseril on pilt selge, pärast seda peab kohe järgnema jalaväe rünnak. Kuid kust kohast? Ning kust võiks nende rünnak õnnestuda? Sest sinna on teda vaja, seal peab ta oma masinatega olema, et abistada grenadere. Tasõidab oma soomusautodega mööda metsasihte, põikab ristuvaissegi, ning ootab, ilma vaenlase raskerelvade tule möllust välja tõmbumata. Iga hetk puhkeda võiv vaenlase jalaväe rünnak võib teda tema soomusmasinatega tervitada. Ainult see ootamine — see on ebameeldiv ja närvepingutav.

Lõpuks ometi katkeb vaenlase turmtuli ja hurraatades algavad bolshevikud rünnakut. Veel enne, kui ohvitser oma motoriseeritud relvadega saabki sekkuda, on meie rinne ühes kohas tõsiselt ohustatud. Lõiku hoidva pataljoni ülem tuleb ka ise ohvitseri masinasse, et koos juhtida rünnaku tagasilöömist, ja nad sõidavad kohale.

Soomusmasinate saabumine teob otsustava pöörde lahingu käiku. Kerged õhutõrjekahurid ja kuulipildujad liikuvatelt alustelt osutuvad enam kui tõhusateks relvadeks. Ohvitser paigutab oma üksuse nii, et vaenlase taganemistee on ühe sõiduki tule all, kuna teised masinad kaitsevad rinnet frontaalselt.

Juba esimene tulelöök viib bolševikud segadusse. Juba pärast mõningaid valanguid vaibub nende tuli, siin ja seal kerkivad tõstetud käed. Ohvitser käseb tulistamist lõpetada, ning küürakil ja kartlikult mööduvad alla andnud bolsevikud soomusmasinaist, et tagapool seisma jääda. Puuduvad mehed vangide äraviimiseks.

Uus rünnakulaine algab termijooksuga, et jõuda soomusautoni ja need lähivõitluses koendlaengutega hävitada, kuid ka see rünnak puruneb enne eesmärgi saavutamist. Ohvitser juhib oma soomusmasinaid oivaliselt, hoides vaenlast kogu aeg tiheda tule all. Jällegi kerkivad käed ja eelmistele vangidele lisanduvad uued. Nii üritavad bolševikud veelgi rünnakuid, kuid kõik need purustatakse. Ohvitser L. võib saata kompaniiülemale järgmise raadioteate: „Mitmed vaenlase rünnakud tagasitõrjutud, sealjuures võetud 250 vangi. Langenute arvu pole võimalik kindlaks teha. Omapoolsed kaotused puuduvad. Lõiku kaitsva jalaväerügemendi ülem kinnitab seda, tänades soomusüksust abi eest õigel ajal.

See on üks lugematuist juhtudest, mil üksiku külmaverelisuse, juhtimisvõime ja kindlusega otsustatakse lahingu käik. Ohvitser L.-i vankumatu tõrje ei võimaldanud ümberpiiratud bolshevikel saavutada sidet põhiväeosadega. Selliseid võitlejaid tunneb Narva rinne palju — ja iga üksik neist on nimetu kangelane. Niikaua kui seal võitlevad sellised mehed, pole põhjust tunda rinde pärast muret.

SS-sõjakirjasaatja Karl Gailit.

Ohvrimeelne abi terrorirünnakuil kannatanuile

Ühe saksa sõjaväeasutuse silmapaistev annetus

Enamlike terrorirünnakute läbi peavarju kaotanud kodanike abistamiseks ERÜ-le laekuvad annetused tõendavad, et iga enamlaste vägivallaakt aina õhutab abistamistahet ja ohvrivalmidust.

Ka Saksa sõjaväeasutusi on relvavendlikus kokkukuuluvustundes osutanud abistada ühise võitluse käigus kannatada saanud eestlasi. Üks saksa sõjaväeasutus andis ERÜ-le üle 12.714 riigimarka, mis asutuse koosseisu kuuluvate isikute poolt kokku pandud raskustesse sattunud eestlaste abistamiseks.

Eesti üksustest üks väljaõppekompaniisid annetas ERÜ-le 1.145 RM.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse graafikatööstuse teenistujad panid omavahel kokku 696 rm. Sellele lisaks käitis omalt poolt 700 rm., nii et võidi ERÜ-le üle anda 1396 riigimarka.

Eesti sõjakirjasaatjad rindel, kes on pidevalt teinud annetusi ERÜ-le, saatis järjekordse annetusena ERÜ Keskametile 456 rm.

Ajaleht „Virumaa Teataja“ teenistujad Rakveres annetasid Tallinnas terrorirünnaku läbi kodu kaotanud rahvuskaaslaste toetamiseks 300 rm.

Posenis elunevad eestlased Joh. Tolling ja V. Riks saatsid sõjakorjanduse heaks 500 rm.

Tallinna I linnapea käskkirjaga määrati linnaarhiivi juhataja abile prl. Epp Siimole autasuks 200 rm. terrorirünnaku ööl 9. märtsil ja sellele järgneva kahjutule puhul energiliselt päästetöödel tegutsemise eest.

Prl. E. Siimo teatas, et ta on terrorirünnaku ööl kui linnaarhiivi ametnik jõudumööda täitnud ainult oma kohust ja annetab autasusumma ERÜ-le õhurünnaku läbi kannatanud laste heaks.

Niisama ohvrivalmilt toimis üks TKK ametnikke, kes temale kahjutule kustutamisel osutatud energilise tegevuse eest autasuks antud 100 riigimarka pani viimasel tänavkorjandusel Tallinna korjandusekarpi.

Uusi andmeid äraviidud eestlastest

Pideva ja hoolika teadetekogumisega enamlaste poolt Eestist vägivaldselt äraviidud isikute saatuse kohta on ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise keskus ZEV saanud järjekordse ülevaate Nõukogude Liidus surnud või elavatena nähtud eestlaste kohta.

Seekordne nähtute nimestik sisaldab 400 nime ümber, surnutenimestikus on 39 nime. Andmeid on niihästi mobiliseeritute kui ka kutsealuste kohta, kes ära viidud Tallinnast kui ka maakondadest.

Kutsealustena ja mobilisatsioonide nime all ära küüditatud eesti meestest on suur protsent langenud enamlaste ebainimliku kohtlemise ohvriks peamiselt tööpataljonides, hukkudes haiguste, külma ja alatoitluse läbi. Märatseb ka poliitiline terror, sest nähtutenimestikus on rida mehi kes väeosades on NKVD poolt mõistetud 10 aastaks sunnitööle. NKVD vangilaagrite olude juures tähendab niisugune karistus aga harilikult ikka kindlat hukkumist.

Uued nähtute ja surnute nimestikud on asjasthuvitatuile tutvumiseks välja pandud ZEV-i otsimisbüroos Tallinnas, Aia 12, teisel majakorral, ERÜ ringkonnasametitele maakondades saadetakse nimestikud välja lähemail päevil.

1700 omakaitselast on saanud Sõjateeneteristi

Eesti omakaitselastele on käesoleva aasta jaanuarikuust kuni käesoleva ajani tunnustusena omakaitse suurte teenete eest tagala julgestamisel, samuti arvestades omakaitse liikmete silmapaistvat tegutsemist 1941. a. sõjasnvel, välja jagatud ligi 1700 Sõjateeneteristi.

Üksikute malevate järgi on Sõjateeneteriste jagatud: Tartumaal umbes 300, Virumaal umbes 300, Harjumaal umbes 200, Pärnumaal umbes 200, Sakalas umbes 150, Järvamaal umbes 100 ja teistes maakondades alla 100 Sõjateeneteristi.

Suur-Britannia prestiish on päästmatult hävinud

Tokiost, 18. 4. (DNB). „Asahi Schimbun“ kirjutab oma esmaspäevases juhtkirjas: „Kokkupigistatuna kahe võimsa liitlase — USA ja Nõukogude Liidu — vahele on Suur-Britannia praeguses maailmasõda otsustav staadiumis sattunud okkalisse olukorda.“ Ajaleht ennustab, et kuidas sõda ka tulevikus areneb, on Suur-Britannia oma võimu- ja abiallikate tühjendamise järele teinud Briti impeeriumi laostumise paratamatuks, kuna ta ei suuda enam oma kaotatud prestiishi uuesti võita.

Nõukogud Vahemeres

Nõukogude Liidu olemasolu kangem eesmärk, millest oleneb üldse tema püsimine ja edasi kestmine, on maailmarevolutsioon. Sellele eesmärgile püüab ta niisuguse visadusega ja järjekindlusega, nagu seda vaevalt ilalgi varem on ajaloos võidud kogeda. Mingisugune vahend ei ole tal selle eesmärgi saavutamiseks lubamatu, ega mingisugune tee liiga kõver oma lõppeesmärgile välja jõudmiseks. Üksnäi liikumine või maailmavaade ei ole küll ilalgi nii järjekindlalt ja vankumatult omaks võtnud toda kuulsat põhilauset — otstarve pühendab abinõu — nagu seda on teinud enamlus, nii uues isegi oma põhimõtete salgamiseni ja eitamiseni. Seda on võidud kogeda juba enne Nõukogude Liidu sõttasstumist tema poolt sõlmitud poliitiliste lepingute põhjal ja seda on ta veel veenvamalt tõendanud oma hilisemate poliitiliste sammudega, nagu seda olid kominterni mahasalgamine, usu rakendamine oma propaganda ja võitluse teenistusse ja mitmedki teised osavad võtted kergeusklike ja taipamatute eksiteele viimiseks.

Nende eesmärkide saavutamisel on Nõukogude Liidule suureks abiks tulnud tema hitlus Suur-Britanniaga ja Ühendriikidega. Juba selle liidu sõlmimisest saadik on maailmale kuulutatud, et see on toimunud laiaulatuselike loovutuste abil, mida lääneriigid on lubanud Ida-Euroopast Nõukogude Liidule. Kogu Ida-Euroopa tunnustamine Nõukogude Liidu huvipiirkonnaks, mille kohta kogu idasõjakäigu kestel on toodud ikka veenvamaid tõendusi, on näidanud kuidas Nõukogude võim sillutab endale teed võimuletulekuks kõikjal, kus temaga üldse laskutakse kompromissidesse. Tema uuesti võimulepääsemine seal, kus tal vastu seisab teadlik ja vankumatu rinne, on jäänud aga seni ainult teoreetiliseks ja teostumatuks — nagu me seda näeme meie oma eluruumis, teiste Balti riikide, Soome ja teiste Nõukogude Liidu piirirahvaste juures.

Põhimõtte järgi — peale tungida seal, kus vastupanu on kõige nõrgem—on aga Nõukogude Liit leidnud endale nüüd ühe väljapääsu idarinde tulemüüri tagant nimelt oma liitlaste abil ja ka ilma nende abita — kui see neile ka peaks meeldima-ja nimelt Itaalia ja Vahemere kaudu. Anglo-ameeriklaste Põhja-Aafrikasse ja Itaaliasse sissetungist saadik püüvad nõukogud ühe kasvaval määral kaasa mõjuda sealsetele sündmustele ja juhtida neid oma eesmärkide järele.

Nõukogude ilmumine Vahemere ruumi aga tähendab rasket hoopi Inglismaale, kes pärast oma võistlejate Prantsusmaa ja Itaalia kokkuvariseemist pidas end piiramatuks isandaks selles ruumis. Veel oma viimases kõnes alamkojas Churchill püüdis nõukogusid eemale tõrjuda seletusega, et Itaalia valitsuse ümberkujundamine laiemale demokraatlikule alusele, s. t. ka nõukogude poolt soojalt soovitatud kommunistide kaasatõmbumisega võidakse kaalumisele võtta alles pärast Rooma vallutamist. Rooma mittevallutamine oli seega Inglismaale ettekäändeks Moskva sõprade eemalhoidmiseks Badoglio valitsusest.

Kuid sellest läbinähtavast mängust Moskva sai jagu üllatusliku pöördega, milleks Londonis keegi ei olnud ette valmistatud. Badoglio valitsuse tunnustamisega Moskva hankis endale poliitilise trumbi, mis jättis anglo-ameeriklased hoopis rumalasse ossa. Ja seda diplomaatlikku võitu Moskva ei jäta ka kasutamata, nagu seda juba päris avalikult kuulutab nõukogude valitsuse häälekandja „Isvestija“ ühes oma kirjutises, milles Moskva ja Badoglio vahel sõlmitud suhete alusel nõutakse Badoglio režiimi viivitamatust demokratiseerimist, et „koondada kõiki jõude, kes on valmis võitlema Hitleri ja Mussolini vastu“, nagu leht seda põhjendab. Selle artikli tähendus anglo-ameeriklastele on muidugi see, et seda „demokratiseerimist“ — see tähendab õieti bolševiseerimist — ei tohi viivitada kuni „Rooma vallutamiseni“. Ja ühtlasi on see ka tõenduseks, kui vägevaks Moskva peab end juba Vahemere asjades kaasa otsustamiseks.

Kuid mitte ainult seda kaudu ei püüa Nõukogude Liit suurendada oma võimu Vahemere ruumis. Kokkuleppe kaudu, mille järgi anglo-ameeriklased lubasid osa nende kätte langenud Itaalia sõjalaevastikust Nõukogude Liidule, on nad saanud endale ka veel teised trumbid, mida nad osavalt kasutada püüavad. Nende laevade saamine ei ole Moskvale niivõrd tähtis sõjaliselt kui just poliitiliselt.

Raskused võõraste laevade kasutusele võtmiseks on nimelt eriti suured. Seda on kogenud inglased selle sõja kestel juba varem prantsuse sõjalaevadega. Laevadel, mis on püsivalt eraldatud oma ehitus- ja varustusbaasidest (anglo-ameeriklaste kätte langenud itaalia sõjalaevade ehitus ja varustussadamad on kõik Mussolini Itaalia valduses) on lahinguväärtus väga väike. Need laevad tuleb esmalt ümber ehitada, nagu selle kohta ka juba teateid on tulnud ja mis on ka usutav kui mõtelda neile loendamatuile laevamasinatele, millede võõrkeelsete käsitsemisjuhendite asendamine nutega on paratamatu.

Kuid kui sõjaline tähtsus on väike, siis seda suurem on laevade poliitiline tähtsus Moskvale. Nende laevade põhjal ta peab end õigustatuks nõudma, mida ta ka olevat juba teinud, endale ka vastavaid toetuspunkte. Asjaolu, et nõukogud ei saa neid laevu sel poliitisil põhjusil mujale kui Vahemerre paigutada, on seejuures Moskvale võib olla veel enam hüveks kui paheks. Musta merre ei pääse need laevad Dardanellide konventsiooni pärast ja ei annaks selleks ka tõenäoliselt võimalust Egeuse meres viibivad saksa merejõud. Teekond Muurmanni rannikule on samuti pikk ja ohtlik. Laevade kasutamine anglo-ameeriklaste mereiõudude tugevdamiseks Vaikses ookeanis ei tule samuti kõne alla Nõukogude Liidu ja Jaapani vahel valitsevate suhete pärast. Ja nii ei jää neile laevadele muud asupaika kui Vahemeri. Kas nad paigutatakse Alžiiri, Bisertasse, mõnda teise Põhja-Aafrika või Lõuna-Itaalia sadamasse on juba teisejärgulise küsimus.

Moskvale on tähtis esmajoones kuskil kanda kinnitada ja sealsest toetuspunktist siis oma maailmarevolutsioonilist kihutustööd edasi teha. Esmajoones näib aga Moskva tähelpanu olevat koondatud Prantsuse Põhja-Aafrikale. De Gaulli'i abiga ta loodab esmajoones enda kätte saada Alžeeria ja Tuneesia. Selleks on Moskva tegevuses kogenud käsilane prantsuse kommunist Henry Harty, kes oli Vene revolutsiooni ajal tegev mässude ässitamises Mustal merel asuvas liitlaste laevastikus ja kelle nime kannab isegi üks nõukogude ristleja. Tema abil loodetakse võib olla prantsuse sadamast Bisertast teha nõukogude laevastikubaasi, millega bolševismil oleks ka hea poliitiline toetuspunkt Vahemere ääres.

Kuid Nõukogude Liit ei piirdu ainult võimupositsioonide taotlemisega Põhja-Aafrikas, vaid ta tahab neid endale kindlustada ka Euroopa mandril. Kremli diplomaatilised agendid Võšinski ja Bogomolov on end kõikjal nihutanud esiplaanile mitte ainult Lõuna-Itaalias, vaid ka Prantsusmaale kuuluval Korsikal, ja suruvad anglo-ameeriklasi sammsammult tagasi. Ka „laialisaadetud“ kominterni agendid omavad kogu aeg Moskvale kasulikke teeneid. Nii on itaalia kommunist Erooli surunud Lõuna-Itaalias anglo-ameerika huvide esindajad täielikult vastu seina ja etendab nüüd Badoglio-Itaalias samasugust saatuslikku osa nagu Harty Prantsuse Põhja-Aafrikas.

Moskva nõuab enda üheõigusluse tunnustamist veel teisteski piirkondades Vahemere ääres ja nimelt oma õigustes Haifa sadamale Väike-Aasia rannikul. Välisajakirjanduse teadete järele on Moskva isegi ainult sel tingimusel andnud oma nõusoleku ameerika õlijuhtmete ehitamiseks Pärsia lahe äärest Haifa sadamasse, kui see sadam samal määral kui ameeriklastele antakse kasutada ka nõukogudele. Kui me veel meeles peame, kuidas Moskva Balkanil oma ässitustööga ja bandiitide „marssal“ Tito jõukudega teed püüab rajada otseühenduse saavutamiseks Vahemere rannikuga, siis on päevselge kuivõrd intensiivselt nõukogud teevad pingutusi võimule pääsemiseks Vahemere ruumis. Ühtlasi tuleb aga sellega ka tähele panna, et venelaste ilmumisega Vahemerre muutuvad akuutseks ka kõik need küsimused, mis juba varemgi on puudutanud Inglis-Vene poliitikat.

Kus Nõukogude Liidul aga õnnestub üle võtta Prantsusmaa pärandus Põhja-Aafrikas ja seega ka Vahemeres, see oleneb lõppude lõpuks siiski võitlusest idarindel ja üldse kommunistliku nakkuse levimisest, mille suhtes siiski kultuurmaailm osutab moraalset võigastust ja füüsiliselt murdumatut vastupanujõudu. T-m.

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Järvamaal moodustati toimkond „Rinne ja tagala“

rinde ja tagala vaheliste sidemete tihendamiseks

Neljapäeval toimus Paides ülatuslikum nõupidamine rinde ja tagala vaheliste suhete tihendamiseks, mis Järvamaa osas muutunud eriti aktuaalseks vajaduseks viimastel aegadel, kus üha enam ja enam järvalasi on siirdunud ja siirdub oma kodumaa piiride kaitsele. Nõupidamise tulemuseks oli toimkonna „Rinne ja tagala“ moodustamine, mis mitmesuguste seltside ja organisatsioonide kaudu haarab kogu maakonna. Toimkonna juhatus moodustati koosseisus pr. Sillamaa, prl. Ainjärv, prl. Kalajõgi, prl. M. Mägi ja hr. K. Pedak. Toimkonna asjaajajaks jääb prl. M. Mägi. Toimkonda kuulub peale selle iga valla naisesindaja, kes jääb ühtlasi kohapealse alatoimkonna juhiks, moodustades selle igasse valda.

Toimkond „Rinne ja tagala“ moodustati Eesti Leegioni sõprade seltsi Järvamaa osakonna juurde ning ta ülesanded kujunevad küllalt suureks. Rinde ja tagala vaheliste sidemete tihendamisel ei võta uus toimkond üheltki organisatsioonilt nende praegusi üritusi, seda ka mitte pakkide saatmise alal. Kuna uude toimkonda kuuluvad kõikide organisatsioonide esindajad, kujuneb ta ainult teatavaks keskendavaks teguriks. Kuigi uus toimkond hoolitseb ka pakkide saatmise eest, ei kavatse ta teha seda eriti just pühade puhul, vaid korraldab pakkide saatmist ka teistel aegadel. Muuhulgas tahab toimkond „Rinne ja tagala“ olla vahendajaks ka koduste pakkide edasisaatmisel rindemeestele. On kavatsus hoolitseda muide rindemeeste villaste esemete korrastamise ja lappimise jne. eest. Igal juhul kujuneb toimkonna töö küllalt ulatuslikuks.

Esimese üritusena teostas toimkond muide juba eile ühe rindevõitlejate esheloni pidulikku ärasaatmist Paidest.

Toimkonna asukohaks jääb Paide, kusjuures toimkonna poole võib pöördada aadressil — Järva maavalitsus.

Järvamaa kaupmeeste selts valis juhatuse

Kaupmeestele anti üle load kaubanduslike ettevõtete pidamiseks

Neljapäeval, 20. aprillil pidas mõni aeg tagasi tegutsemisloa saanud Järvamaa Kaupmeeste Selts oma esimese peakoosoleku. Toimunud koosolekust, milline oli kokku kutsutud Paides, Turg 10 asuvasse F-a A. Sonbergi ruumidesse, võttis osa 23 Järvamaa kaupmeest maakonna mitmest keskusest. Lisaks otsestele asjaosalistele-kaupmeestele võtsid koosolekust osa veel Järva maavanema I abi A. Mürk, Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Keskliidu asjaaja-direktor A. Kippar ja TKK Järvamaa inspektor A. Aruväli.

Toimunud koosoleku päevakorras oli koosoleku rakendus, seltsi asutamise ja senise tegevuse aruanne, seltsi tegevuskava kindlaksmääramine, liikmemaksu kindlaksmääramine, eelarve vastuvõtmine, valimised põhikirja järgi ja läbirääkimised.

Koosoleku avasõna lausus A. Lepasaar, mille järele asuti koosoleku tegeliku päevakorra juurde. Koosoleku juhataja aks valiti J. Laupa, protokollijaks A. Lepasaar.

Järgnevalt võttis sõna Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Keskliidu asjaajaja-direktor A. Kippar, kes tõi tervitusi Järvamaa kaupmeeskonnale Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Keskliidu poolt, soovides ühtlasi õnne ja edu edaspidiseks tööks. Edasi puudutas kõneleja kaupmeeskonna organiseerimise vajadust, kusjuures ta rõhutas, et organiseeritud kaupmeeskond suudab märksa enam korda saata kui organiseerimatu. Kuigi kaupmeeskonnal lasuvad momendil suured ja vastutusrikkad ülesanded, millised seoses küllaltki suurte raskustega, tuleb kaupmeeskonnal teha kõik, et pälvida ostjaskonna lugupidamist ja heakskiitu.

Päevakorra teise punkti all esines lühikese sõnavõtuga A. Lepasaar, kusjuures ta märkis, et arvestades seltsi võrdlemisi lühikest tegevusaega, pole seltsi tegevuses eriti olulist esile tõsta. Kõneleja ettepanekul mälestati vaikse püstiseisuga surma läbi lahkunud seltsi liiget Mardot.

Päevakorra kolmanda punkti all otsustas peakoosolek volitada seltsi juhatust koostama seltsi tegevuskava. Järgneva päevakorrapunkti — liikmemaksu kindlaksmääramine — all tehti ettepanek määrata seltsi liikmemaksuks 20 rmk ja sisseastumismaksuks 25 rmk, milline ettepanek ka vastu võeti. Edasi kinnitas peakoosolek ka Üleriikliku Kaupmeeste Seltsi Keskliidu liikmemaksu rmk 10 suuruses. Seltsi eelarve vastuvõtmise juures andis peakoosolek volituse juhatusele eelarve koostamiseks, kusjuures juhatust volitati tegema kulutusi eelarve piires.

Järgnenud valimistel valiti Järvamaa Kaupmeeste Seltsi juhatusse J. Laupa, K. Leibur, E. Leithammel, A. Lepasaar ja A. Sonberg kuna juhatuse liikmete kanditaatideks A. Lugus, Annus ja Mardo. Revisjonikomisjoni valiti Taru, Kuulmata ja E. Tiisel, kanditaatideks Elviste ja Kleeband.

Edasi otsustas peakoosolek ühel häälel astuda Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Keskliidu liikmeks.

Peale päevakorra viimast punkti pöördus koosolijate poole sõnavõtuga maavanema I abi A. Mürk, kes tõi tervitusi maavalitsuse poolt ning ühtlasi üle andis koosolijaile load jaekaubanduliku ettevõtte pidamiseks ning tõendid jaekaubandusettevõtte omamise üle.

Peale sisukat ning kõigiti asjalikku ja töörohket koosolekut astus samas kohe ka kokku äsja valitud Järvamaa Kaupmeeste Seltsi juhatus, kes omavahel ametid jagas järgmiselt: esimees J. Laupa, abiesimees E. Leithammel, laekur — A. Sonberg, sekretär — A. Lepasaar, abisekretär — K. Leibur.

Ravimtaimede kogujaile tänavu rohkem suhkrut

Ka tänavu rakendatakse ravimtaimede kogujaiks peamiselt õpilasi. — Igal õpilasel tuleb koguda taimi vähemalt ½ preemiapunkti väärtuses

Ravimtaimede kogumise aktsioon, mis kahel eelmisel aastal andis üldiselt häid tulemusi, tuleb tänavu läbiviimisele senisest veelgi laiemas ulatuses.

Kuna sisseveovõimaluste piiratuse keskseamate tagavarade tõttu nõudmine droogide järele on eriti suur, ei toimu ravimtaimede kogumine tänavu mitte enam ettemääratud normide alusel, vaid piiramatul hulgal. Igal juhul püütakse teha kõik, et läinudaastast tulemust — 80.000 kg — tänavu võidaks veelgi tunduvalt ületada.

Nagu eelmisel aastal, nii rakendatakse ka tänavu ravimtaimede kogumisele peamiselt õpilased, kellele kogumistöö on tehtud kohustuslikuks. Nende kõrval aitavad apteeke ja teisi kogumispunkte varustada aga ka paljud vanemad inimesed, kes sel alal on tegutsenud varematelgi aastatel.

Aktsiooni edukaks läbiviimiseks on alustatud tänavu juba varakult ettevalmistusi. Kuigi valdavam osa noori eelmiste aastate korjandustöödel on omandanud juba vastavaid kogemusi, tahetakse jatkata selleealalist selgitustööd ka tänavu kõigi võimaluste piirides.

Kuna koolide kaudu selgitustöö läbiviimine pole praegu enam võimalik, siis kasutatakse selleks teisi mooduseid. Nii tahetakse anda kogumistööks perioodiliselt praktilisi juhiseid ajalehtede ja noorte-ajakirja kaudu, kuid võimaluse korral avaldatakse ka eribroshüür üksikasjalisemate juhistega.

Arvestades asjaolu, et kooliõpilased kas evakueerimiskorras või teisiti on siirdunud maale laiali, pole tänavu kogumistööd kindlais rühmades ette nähtud, kuigi sel teel töö võiks paremaid tulemusi anda. Kus see aga osutub võimalikuks, seal rakendatakse õpilased tööle ka rühmades õpetaja, mõne üliõpilase või teise asjatundja juhtimisel. Kogumistöö normides on tänavu tehtud osalisi muudatusi. Kui eelmisel aastal iga õpilane oli kohustatud ravimtaimi koguma vähemalt 3 kg, siis tänavu tuleb igal õpilasel kuivatatud drooge kogumispunktidesse ära anda vähemalt poole preemiapunkti ulatuses.

Sel teel on võimalik reguleerida, et apteegid saaksid ka raskeminikogutavaid taimi, mille kogus ühe preemiapunkti kohta on vastavalt vähem.

Ravimtaimede grupeerimine on jäänud üldjoontes endiseks. Nii annab nagu varemgi ühe preemiapunkti 2 kg A gruppi, 5 kg B gruppi või 0 kg C gruppi kuuluvaid kuivatatud ravimtaimi. Vastavalt tegelikele vajadustele on taimede grupeeringus tehtud mõningaid muudatusi. Näiteks on toodud B grupist A gruppi nõmmeliivatee ja võiilile juured, C grupist B gruppi pärna-, vaarika- ja õunapuulehed jne.

Üksikuid ravimtaimi, nagu piibelehed jt. milliste tagavara on küllaldane, tänavu üldse ei koguta. Erigruppi aga on tänavu arvatud karukolla eosed, mille üks kilo annab juba ühe preemiapunkti. Karukolla eoseid kasvab rohkemalt Petseri- ja Võrumaal, kuid võib leida ka mujal Eesti okaspuumetsades.

Lähemaid juhiseid on kogujail võimalik saada apteekidest ja kogumispunktidest. Muudatusi on tänavu tehtud ka preemiapunkti väärtuses. Nii saab nüüd ühe preemiapunkti eest osta suhkrut endise poole kg asemel 750 g, sahhariini 10 g asemel 20 g jne.

Ravimtaimede kogujad võivad kuni poole preemiapunkti ulatuses valida preemiatähtede asemel suhkrutähti, vahekorras 1 preemiapunkt = 1 suhkrutähele. Samuti võivad nad valida kuni poole preemiapunkti ulatuses tekstiilpunkte vahekorras 1 preemiapunkt = 3 tekstiilpunkti.

Vastavalt kehtestatud korrale tuleb õpilastele nende tööandjail võimaldada tänavuse aktsiooni kestel vähemalt 10 päeva puhkust ravimtaimede kogumiseks. Droogide üleandmisel saavad õpilased kogumispunktidest kirjaliku tõendi, mis neil tuleb sügisel koolile esitada.

Kohustuse alla kuuluvate õpilaste vanusemäär on kehtiv samas ulatuses nagu läinud aastal, s. o. aktsioonist tuleb osa võtta kõigil 10 kuni 15-aastastel õpilastel.

Võimalik, et kohustust laiendatakse ja kogumine tehakse ülesandeks ka õpilastele 9. eluaastast alates. Nagu läinudaastased kogemused näitasid, oli ravimtaimede kogumisel kõige edukamad 11-aastased õpilased.

Ravimtaimede tegeliku kogumisega tehakse algust juba lähemal ajal.

Esimesena on võimalik hakata koguma paiselehti mis mõnel pool on juba tärganud.

Lapsed Virumaa linnadest maale

Seoses naiste ja laste linnadest maale evakueerimisega siirdub ka Rakverest ja teistest Virumaa linnadest üha rohkem lapsi maale taludesse.

Tingituna laste maale saatmisest on praegu Virumaal ERÜ alal käimas mõned ümberkorraldused, et muutunud olukorras hoolekandelist ja kasvatuslikku tööd ka tulevikus suudetakse edukalt teostada.

Evakueerimise tõttu on juba lõpetanud Virumaa linnades tegevuse laste mängumurud ja päevakodud, ja kuna neil senisel kujul edasitöötamine pole võimalik, siis on ka sel alal käimas ümberkorraldused. Võimaluste piirides kavatsetakse laste mängumurusid ja päevakodusid Virumaa maakeskustes kevadel jälle avada.

Paide saatis teele Järvamaa tublisid rindemehi

Reedel lahkus oma esialgsetest asukohtadest Järvamaal üks rügement, et seista nüüdsest valvel oma kodumaa piiride kaitsel

Eile, reedel, toimus Paides ühe kohapeal formeeritud ja seni oma esialgsetes väljaõppekohtades Järvamaal asuvad rügemendi ärasaatmine. Kuna mehed lahkusid kahes osas, siis toimus samuti kahes osas ka nende saatmine. Hoolimata sellest, et lahkumise aeg ei olnud üldisemalt teada, oli kogunenud siiski saatjaid suurel hulgal. Lahkujaile kinnitati rinda esimesi kevadlilli ja üteldi kaasa palju sõdurlikku võitlussõnne ning soovitti õnnelikku tagasijõudmist — võitjaina vabale kodumaale.

Rindele siirdujate esimese osa ärasaatmine toimus kell 10.30 raudteejaamas, kuhu selleks puhuks oli kogunenud suurel hulgal inimesi. Lahkumise ja ärasaatmise juures viibisid ka rügemendi ülem kol. Raudmäe, Järva maavanem H. Lipp, Järvamaa Rahvakasvatusameti juhataja H. Leeman j. t. Jaamaesisele platsile rivistatud meestele kinnitasid Järva Noorte malevasse kuuluvad noored rinda lilli, kusjuures Järva tütarlastejuht pr. M. Aasa soovis lahkujaile parimat võitleja- ja võitjaõnne. Tema juhtimisel laulsid noored võitlusteedele asujaile saatelauluks V. Juhandi „Läki noored“. Meeskonna tänu ja tervitused tagalale ütles edasi ülemleitnant Sillaots. Peale rügemendiülema kol. Raudmäe lühikesi soovsõnu oma meestele asuti vaguneisse.

Teise osa meestest, nende hulgas ka rügemendi staap ja juhtiv okvitserkond, ärasaatmine leidis aset kell 12.30 turuplatsil, kuhu mehed olid rivistunud üksuste kaupa. Järvamaa tervitused meestele andis soojades sõnades edasi maavanem H. Lipp, mille järgi tütarlapsed ja noored kinnitasid meestele rinda Järvamaa — lahkujate kodumaakonna — pinnal kasvanud kevadlilli. Toimkonna „Rinne ja tagala“ poolt anti üle igale mehele, kellel see puudus, rahvusvärvides varrukavapp. Ühtlasi anti neid rügemendile varuks.

Lahkujate nimel võttis sõna rügemendi ülem kol. Raudmäe, tänades Järvamaa ja Paide elanikkonda kaasabi eest, mida osutatud siin formeeritud rügemendile. Meeskonna poolt hüüti rügemendiülema ettepanekul mahajääjaile kolmekordne mürisev elagu.

Lõpuks andis Järva tütarlastejuht pr. M. Aasa Järva noorte nimel rügemendiülemale üle sini-must-valge laualipu, paludes koos sellega võtta lahinguisse kaasa tagala ja eeskätt noorte tulised südametuksed, mis alati kuuluvad võitlejaile.

Järgnes meeste jumalagajätudefilee ja südamlike soovide vahetamine, mille järele mehed siirdusid raudteejaama, kust rong väljus kell 13.30, et võtta mehi lisaks ka Esnast ja Järva-Jaanist.

Uljaid sõjateeleasujaid oli raudteejaama saatma ilmunud erakordselt rohkearvuliselt omakseid, sõpru ja tuttavaid, kes viimaseid lahkumishetki kasutasid soojasõnaliste ja südamlike mõtetevahetamisega lahkujatega. Rongi liikuma hakates kõlas vaguneist sõjamehelikult vägevat laulu, milline vaibus alles rongi kadumisel silmapiirilt.

Rügemendi ärasaatmisparaadi turuplatsil ja lahkumist jaamas jälgis suur rahvahulk, elades kaasa silmapilgu haaravusele. Kõikide südamest tõusis vaikiv, end seda võimsam soov: Järvamaa ja Paide parimad soovid saadavad võitlusteedele asujaid olgu neil palju sõduriõnne ning tulgu nad tagasi võitjaina, et lnua purustatud kodude asemele uusi vabu ja ilusaid eesti kodusid, kust õnn ja rahu ei lahkuks enam kunagi.

Paide teatripioneeri kahekordne juubel

Riho Hoolma 50.-a. ja 25 a. laval

Neil päevil pühitses oma 50. sünnipäeva kõigile paidelastele hästi tuntud teatritegelane Riho Hoolma, kes sel puhul võis ühtlasi tagasi vaadata 25-aastasele lavalisele tegevusele. Nende kahe tähtpäeva ühtesattumise puhul lubatagu põgusalt peatuda selle hoolsa töömehe elutööl, kes on pikkade aastate jooksul olnud Thalia kunsti ennastsalgavaks pioneeriks Paides.

Juubilar sündis 19. apr. 1894 Vaivara vallas Vanaveski talus põllumehe-mõldri pojana, kus alustas ka oma lavalist tegevust 1912. a. Pidevalt pani ta sel alal käed külge siiski alles Balti puuvillavabriku haridusseltsi näiterühmas. Veerand sajandi jooksul on H. kaasa mänginud umbes 300 eri lavastuses. Paidesse asudes organiseeris ta kohapeal teatriseltsi, mis hiljem kujundati ümber Järva lava- ja helikunsti seltsiks „Voog“. Kuni omariikluse lõpuni tegutses Paides võrdlemisi tugev asjaarmastajate näiterühm, millega juubilar lavastas kokku ca 100 näidendi ümber.

Tagant järele lehitsedes Paide lavakunstiharrastajate omaaegset repertuaari, leiame, et nende poolt on pakutud küllaltki nõudlikke asju ja et õieti kogu eesti näitekirjanduse paremik on läinud aastate jooksul üle Paide lava. A. Kitzbergilt on siin mängitud „Libahunt“, „Pisuhänd“, O. Lutsult „Laul õnnest“ ja „Kapsapea“, H. Raudsepalt „Siinai tähistel“, „Kohtumõistja Simson“ jt., E. Särgavalt „Uus minister“, K. Rutoff-Rajasaarelt „Kivi“, A. Adsonilt „Iluduskuninganna“ jne. Selle kõrval on märgitud ka kodulinna autorite töid, nagu J. Kaupi „Talupoja lapsed“ ja E. Epneri „Naine minevikuga“.

Kõik see kõneleb sellest, et Paide teatriharrastajad on teatri rahvuskultuurilistest ülesannetest olnud küllaltki teadlikud, milles on oma osa teeneid kindlasti ka juubilaril. Peale lavastamise on viimane nimetatud näidendites enamikus kaasa mänginud, küll armastajat, küll koomikut, kuid ka karakterosi ja kangelasi. Enda paremateks osadeks peab ta Katku Villut Tammsaare-Särevi „Kõrboja peremehes“, Jooramit „Mikumärdis“, Johannes Niglast „Ameerika Kristuses“, Jussit Järviluoma „Põhjalastes“. Alati on juubilaril tulnud seejuures rühmata mitme mehe eest, olles sageli lavastajaks, dekoraatoriks ja lavameistriks ühes isikus. Kõik see on sündinud igapäevase leivatöö kõrval ja nõudnud küllaltki palju energiat.

Üheks pearaskuseks asjaarmastajate näiterühma tegevuses oli, et kogu kulutatud vaeva juures — millest saame õiget aimu, kui mõtleme, et üksnes „Siinai tähistele“ kulus umbes 50 proovi — saadi tükki ennast mängida kohapeal ainult 2—3 korda, mille järele tuli hakata uut õppima. See lasi juba ammugi tekkida Paide teatri mõttel, mis teeniks terve maakonna teatrihuvilisi. Mõte teostuski möödunud sügisel, mil alustas tegevust Paide teater, esialgu küll ainult pool-kutselisena. Paide teatri palgalise asjaajajana, selle kõrval ka ühe kandvama näitlejana ja dekoraatorina on juubilar oma lemmikmõtte teostamisele ihusthingest kaasa aidanud.

Käesoleva juubeli puhul lisandugu õnnitlustele soov, et juubilaril jätkuks edaspidigi viljakat energijat ja et ta ei paneks enne käsi rüppe, kuni Paide teatrile on rajatud aastapikkuse sihikindla juhtimisega kõigi asjast huvitatud ringkondade ning asutuste sõbralikul koostööl püsiv alus. Kanku need mõtted juubilari tööd ka tulevikus!

O. K.

Tubakat rindele ja töötajaile

Viimased kaks aastat ei ole tubakakasvatusele Eestis olnud eriti soodsad, kuid eestlasele omase visadusega on tubakakasvatamist kogu aeg jatkatud ja seda tehakse ka tänavu.

Ehtsa tubaka, s. o. paremate tubakasortide külv klaaslavasse toimub hiljemalt aprillikuu lõpul. Seks ajaks peab igal kasvatajal, kes ise istikuid kasvatavad, seemeolema hangitud, mis saadakse lepingu sõlmimisel konsulentide juures. Hoolega tehakse nüüd veel lepinguid mahorkatubaka kasvatamiseks, mida võib külvata ilma klaasita soelavasse nii vara kui ilmastik lubab.

Piirkondades, kus istikud hangitakse isiklikute kasvatajatelt, kestab ka ehttubaka kasvatamiseks lepingute sõlmimine edasi kuni juuniknu alguseni. Istikuid on tänavu küllaldaselt saadaval ja neid jatkub igale kasvatajale, kuigi iga kord mitte otseses läheduses.

Paljud tubakakasvatajad on läinud rindele ja tubakakasvatamise asemel vajavad nad nüüd ise tubakat. Kodusolijate kohustuseks on seda muretseda. Hea eduga võivad tubakakasvatamises ennast tööle rakendada ka ajutiselt maale asunud linnainimesed. Iseäranis vanemad inimesed, kel raskemad tööd üle jõu käivad küllalt edukalt rakenduda tubakakasvatamisele.

Tööjõudude jaotamisel ei võtnud mõned vallavalitsused tubakakasvatust üldse arvesse. Vastavalt kindralkomissari korraldusile tuleb aga tubakakasvatust tööjõudude jaotamise ja ka muudes küsimustes arvestada võrdseks teiste sõjamajanduslike tähtsusega põllu- ja aiakultuuriga.

Väiketeatri „Mesinädalad“ Paides

Kolmapäeval ja neljapäeval andis Tallinna Väiketeater Paide Rahvamajas kaks etendust. Ettekandele tuli P. Helvigi „Mesinädalad“, milline hoogsas farsistiilis serveeritud lavastus leidis publikult, keda mõlemal korral oli kogunenud täis maja, sooja vastuvõttu. Üldiselt rahuldavast ansamblist paistsid eriliselt silma H. Viisimaa reipa ja mänguliselt sädeleva fotoreporterina ning E. Parve omapärase filosoofi dr. Stiebelina. Igatahes ootavad Paide teatrisõbrad huviga Väiketeatri edaspidist külakosti. — Külaliste soovina olgu siinsohal edasi antud, et Paide Rahvamaja kütteseadeldised saaks lähemas tulevikus korrastatud, kuna praeguste ilmastikuolude juures on näitejatele külmal, kütmata lavai esinemine küllaltki kurnav.

Hobuste puudusest saadakse üle

Hobuste laenutamine tehakse senisest sunduslikumaks. Tõrkujailt võõrandatakse hobused

Algavate kevadtööde teostamisel etendab hobutööjõud olulist osa. Sellest tööjõust on meil aga juba mõnda aega puudust tuntud. Selletõttu alustatigi meil mõned aastad tagasi neist majapidamistest, kus hobutööjõudu on enam, hobuste kohustuslikku laenutamist majapidamistele, kus see puudub.

Laenutamine toimus vastava määruse alusel valla- või alevivanema äranägemise järgi.

Tänavu rakendatakse seni maksvale määrusele lisaks uus punkt: talupidamisteilt, kes valla- või alevivanema korraldust laenutamise osas ei täideta, võõrandatakse hobune.

Määrust mittetäitnud talupidaja on kohustatud laenutamiseks määratud hobuse müüma valla- või alevivalitsusele normihinna eest.

Kehtiva määruse alusel võib majapidamistes, kus üle 10 prots. põllupinnaet on rühvelvilja all, iga 6,5 ha põllupinna kohta üks tõuhobune ja teistes majapidamistes üks tööhobune iga 8 ha põllupinna kohta.

Tõuhobused kuuluvad laenutamisele 3½—20 a. vanuseni.

On majapidamises aga näiteks kaks tööhobust, kelle vanus ühel 10 ja teisel näiteks 17—18 a ja viimane nendest ei oma täit tööjõudu, siis ei kuulu sellest talust hobused laenutamisele. Laenutamisele määratud hobused peavad olema töövõimelised.

Laenutamisele ei kuulu sugutäkud, keda kasutatakse võõraste märade paaritamiseks, märgitud sugumärad, hobusekasvanduste sugu- ja noorhobused, tiined märad alates 6. tiinuskuust ja alla 6-kuiste varsadega märad.

Laenutamiseks kasutatakse hobuseid peaasjalikult kohalike valdade piires.

Hobutööjõudu vajav majapidamine esitab vastava avalduse kohalikule valla- või alevivanemale, kelle kaudu laen toimub.

Ei leidu valla piirides ühtki majapidamist, kust hobust laenutada, võib see toimuda ka väljaspool valla- või alevivalitsuse piire. Sel juhul otsustab laenutamise küsimuse maavalitsus, kelle piirides laenutamist tahetakse toimida.

Väljaspool maakonna piire otsustab laenutamist Põllumajanduse Keskvalitsus.

Laenutamisel eelistatakse majapidamisi, kes oma hobuseid on annud sõjaväele.

Vastavalt Põllumajanduse Keskvalitsuse korraldusele koostatakse praegu valdades nimekirju hobuseid omavate majapidamiste kohta. Nende alustel asutaksegi laenutamist läbi viima.

Preemiatähti saab ümber vahetada tekstiilpunktideks

Ümbervahetamist toimetavad kohalikud omavalitsused

1943/44. tootmisaastaks kehtestatud premeerimisjuhendi järgi on kõigil preemiatähtede omajail õigus vahetada preemiapunkte tekstiilpunktide vastu pooles ulatuses, kusjuures 1 preemiapunkt võrdub 3-le tekstiilpunktile.

Tähendatud tekstiilpunktideks ümbervahetamine või preemiapunktide asemel vastavas vahekorras tekstiilpunktide kättesaamine toimub igal juhul elukohajärgses kohalikus omavalitsuses.

Samuti toimub saadud tekstiilpunktide ümbervahetamine preemiapunktideks eeltähendatud vahekorras. Nii ei vahetata villa või lina müügi eest saadud tekstiilpunkte ja piima eest saadud preemiapunkte ümber vastavas kokkuostupunktis ega piimatööstuses, vaid kohalikus omavalitsuses.

Piimatootjale, kes soovib oma saadud preemiatähti tekstiilpunktideks ümber vahetada, annab piimatööstuse juhataja kaasa tõendi selle kohta, kui palju on talle antud välja preemiapunkte piima või või müügi eest. Selle tõendi põhjal vahetatakse kohaliku omavalitsuse poolt preemiatähed ümber tekstiilpunktideks.

Nagu üldiselt juba teatatud, on pikendatud 1942./43. tootmisaastal väljaantud preemiamärkide ostujõudu 30. aprillini s. a.

Lisaks sellele on nüüd Ida-ala riigikomissari korraldusel pikendatud peenrauakaupade hüvitustähtede ostukehtivust kuni 30. juunini s. a., et võimaldada peenrauakaupade ostmist seni veel realiseerimata hüvitustähtede vastu.

1 rmk. väärtusega peenrauakaupade hüvitustäht vastab ühele preemiapunktile.

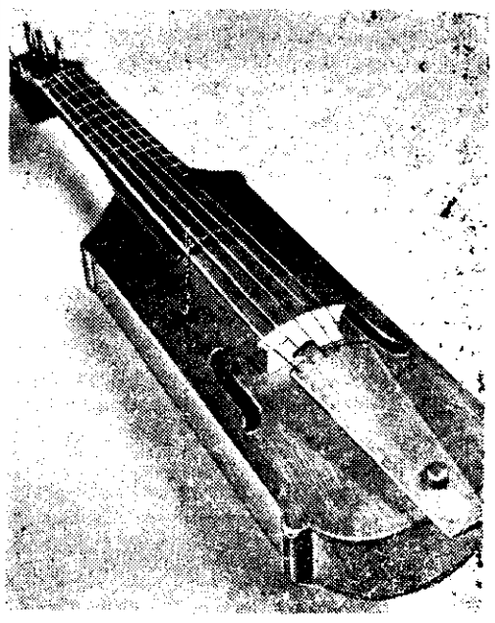

RAD-meeste konstrueeritud uus keelpill

Linnud tulevad tagasi

Peagi algab kogu Eestis sulgsete laulikute kevadkontsert

Pikematele päevadele ja pehmemale õhule, mis kuulutavad meile sooja aastaaja kärsitut lähenemist, seltsivad ka linnud, kes eriti varastel hommikutundidel täidavad loodust oma lõbusa siristamise ja trillerldamisega. On kättejõudnud rändlindude tagasituleku igaaastane ime. Juba saabuvad esimesed teated kuldnokkade ja teiste laululindude saabumisest Lõuna-Eestisse. Õhk on täis kummalist sädistamist, mis ilmneb eriti metsas. Kuni mai keskele valitseb lindude maailmas see rahutus — mad tulevad, jäävad siia püsima või lendavad veelgi kaugemale põhja poole. Lindude rändamise suur mõistatus kerkib taas uuesti. Miks ja kuidas rändavad linnud, kuidas leiavad nad teed talvekorterisse ja sealt jälle tagasi? Need on küsimused, millel uurija üha jälle peatub. Esimene neist jääbki, vaatamata ulatuslikkudele uurimistele sel alal, Looja saladuseks nagu kõik elunähted, sest teadus suudab käsitleda ainult rändamise väliseid põhjuseid ja selle teostamist.

Linnud toimuvad seejuures, nagu nende tegevusest võib üldiselt järeldada, peamiselt oma instinkti põhjal. Seda on kõige parem jälgida lindude huvitavaima töö, pesaehitamise juures, kuid ka haudumisel ja järglaste eest koolitsemisel avalduvad ürgsed vaistud mõõduandval kombel. Selle kõrval võib aga nentida, et linnud suudavad oma olemasolu kestel koguda teatavaid kogemusi, mida nad oskavad ka praktiliselt kasutada. Nii mõistavad vanemad linnud palju paremini tunnetada hädaohte ja vaenlasi ja astuda neile palju mõjusamalt vastu kui nooremad. Saavutused aga, mis tõestavad päris korraliku leidurimeele olemasolu, on väga haruldased ja seepärast iseäranis tähelepanuväärsed. Nii vaatles üks Tartu loodussõpru mõned aastad tagasi Võru lähedal käblikupaari, milline toitis oma poegi eranditult teatava kleepjates võrkudes elava röövikusordi eksemplaridega. Seejuures oskasid linnud röövikute harjumust, võrgukiude häirimise juures võrgust alla laskuda, väga osavalt ära kasutada. Isakäblik toksis võrkude lähedal vastu puuoksa ja emakäblik korjas kokku võrkudest väljuvad röövikud, et viia neid poegadele. Seejärel ootas isakäblik, kuni emalind tagasi pööras, ja siis alustasid mõlemad oma tähelepanuväärset toimingut uuesti.

Kirjeldatud jahipidamisviis ei ole aga sugugi selle käblikupaari leiutiseks, sest juba aastate eest võisid teised vaatlejad teha samasuguseid tähelepanekuid. Nii on siis võimalik, et kõnealune tegutsemisviis kerkis alles kogemustetu käblikupaari juures röövikuvõrke nähes esile päritud refleksideaheliku kaudu. Või aga — kuna linnud üldiselt ei suuda järele aimata komplitseerituimaid toiminguid — on siin tegemist leiutisega, mida üksikud käblikupaarid teevad omaette korduvalt uuesti. Siinjuures on tähelepanuväärne ka lindude juures ebatavaline kahe looma koostöö teatava ühise eesmärgi saavutamiseks.

Leidurivaimu pesade ehitamisel pani üks uurija Lõuna-Eestis tähele Häädemeeste ümbruses. Seal elab suvel tihti nii palju hakke, et nad sageli on sunnitud leppima ebatavaliste pesitsemispaikadega. Hakkidel tuleb siis osutada neile külgesündinud instinkti piire ületavat leidlikkust, et näit. ümber ehitada mahajäetud oravapesi, või aga püstitada pesi pundele vabas looduses, kuigi nad on loomu poolest õõnsustes pesitsejad.

Nagu kõikjal, nii on ka Eestis paljud inimesed arvamisel, et linnud on truud loomad ja pöörduvad kevadel tagasi „paarikaupa", et jätkata siin katkestatud perekonnaelu. See ei ole aga mitte igal juhul nõnda, sest looduse kogu armuelu seisab soo jätkamise tähe all.

Pääsukesed, kes „ilmatarkade" lindudena kuuluvad ühtlasi maailma kiireimate lindude hulka ja keda Eestis nimetatakse „lendavateks baromeetriteks", kiirustavad ka paarimineku ja haudumisega, sest nad peavad soo jätkamiseks hoolitsema võimalikult rohkearvulise järeltulijaskonna eest. Ilmastik ja vaenlased ohustavad noori pääsukesi väga, seepärast toovad pääsukesed suve jooksul võimalikult kaks pesakonda maailmale, et aastas suureks kasvatada umbes kaheksa kuni kümme poega. Seejuures ei jätku neil palju aega kosimiseks ja armumänguks, ja enamasti vahetub teise või kolmanda paarumise juures abielupartner. Peaasi on, et taas asutatakse uus perekond ja kasvatatakse üles uus järelpõlv.

Ikkagi esineb lindude abieluvormides erinevusi, nagu seda on *Baltimail* tõendatud nimekad zooloogid. Isapart hoolib veel vaevalt oma naisukesest, niipea kui see hakkab hauduma, viimase hooleks langeb ka kogu hoolitsemine poegade eest. Seevastu esineb hallide metshanede juures range monogaamia, kusjuures isahani osutub truuks perekonnapeaks. Samuti on ka luik truu perekonnapea ja isa, ja mõlemad, luik kui ka hall metshani, juhivad oma poegi ja kaitsevad neid oma elu kaalule pannes.

Siis leidub linde, kelle abikaasalik armastus kustub, niipea kui algab haudumine, kes aga poegade kasvatamiseks hoiavad esialgu veel kokku, et täita oma vanemakohustusi. Kirju rähna ja mustarästa juures võib tähele panna, et nad abikaasadena teineteisest võimalikult eemale hoiduvad, tassides aga ühiselt poegadele toitu.

Kuigi esimesed linnud on juba Eestisse saabunud, siis jõuab sulgsete laulikute peavägi emeti alles järgmistel nädalatel kohale. Siis ärkab kogu loodus uuele elule ja kuni jaanipäevani kõlab kõikjal lindude juubeldav ühislaul üleva hümnina igavese elu imedele.

„Meie kured on jälle kohal!" armastavad inimesed ütelda, kui vana talumaja katuselt kuuldub rõõmsat klaperdamist. Mõelgi korral on see ainult isand kurg, kes saabub esimesena, tema abikaasa järgneb alles paari päeva pärast. Igaüks on veendunud et see on mullune kurepaar, kuid teadus on tänapäeval teisel arvamisel. Rõngastamise abil on kahjuks kindlaks tehtud, et kurgede abielud ei ole kuigi püsivad. See ei ole sugugi armuline kureproua ise, kes paar päeva hiljem seltsib isakurele katusel, vaid keopis juhuslik kuredaam, kes lihtsalt mööda lendas, keda aga võeti vastu rõõmsa klaperdamisega ja kes omalt poolt vastab sellele tervitusele. Ta laskub pesale ja paaritumisele ja perekonna asutamisele ei seisa enam miski teel ees. Poegade kasvatamise eest kannavad mõlemad vanemad ühiselt hoolt. Kui aga pojad on leennuealised, läheb kurepaar lahku ja järgmisel aastal on see enamasti juba teine kuredaam, kellega isand kurg seltsib.

Eesti helitöid esiettekandele Tallinnas

Möödunud pühapäeval toimus Eesti Draamateatris Tallinna Ringhäälingu poolt korraldatud 7. avalik sümfooniakontsert, mille kavas tuli esiettekandele kaks pikemat algupärast sümfoonilist teost.

Tallinna Ringhäälingu poolt antud tellimuse kohaselt prof. Juhan Aavikule, prof. Artur Kappile, prof. Heino Ellerile ning Eduard Tubinale on meie algupärane sümfooniline literatuur rikastunud nelja uue teosega, milledest kaks, prof. Heino Elleri „Tantsusüit" ja Eduard Tubina IV „Lüüriline" sümfoonia olid 7. avaliku sümfooniakontserdi keskpunktiks.

Sisukale kontserdile ja meie heliloojate ning heliloomingu võidupäevale elasid kaasa kindralkomissar SA-Obergruppenführer Litzmann ja teised juhtivad ametisikud.

Enne sümfooniakontserdi teise osa algust toimus lühikene austamistseremoonia, mille kestel auhinnatud heliloojate poole pöördus Tallinna Ringhäälingu saatejuht Meyer-Goldenstädt, kes oma sõnavõtus tunnustavate sõnadega tänas heliloojaid õnnestunud helitööde loomise eest ning rõhutas eesti-saksa kultuuripüüdluste ikka pingemat arengut, mis nagu rindelgi katkematus koostöös võitleb kultuuritu ida vastu. Pooduimile ilmunud heliloojaid tervitas saali täis publikut kauakestvate soojade kiiduavaldustega.

7. avaliku sümfoonia-kontserdi kavas, mida juhatas Olav Roots, tuli auhinnatud teostest ettekandele prof. Heino Elleri „Tantsusüit" ning Eduard Tubina neljas lüüriline sümfoonia. Lisaks nendele viiulikunstnik Carmen Prii-Berendsen esitas sisukõllase ning meisterliku interpretsiooniga Tubina viiuli kontserdi.

Kogu kava kanti tervikuna üle Ida-ala saatjategrupi poolt, nii et meie algupärane helilooming kandus kaugele üle kodumaa piiride.

Prof. Heino Elleri „Tantsusüit" kolmeosaline sümfooniline teos, taotleb Eesti rahvatantsu stiliseeritud vormi valamist. See püüdlus on heliloojal ka kõigiti õnnestunud ning teos tõotab kujuneda üheks populaarsemaks Elleri loominguks.

Lüürilises IV lüürilises sümfoonias jätkab Eduard Tubin seda, millele ta sihib juba kolmandas sümfoonias — lihtsama viisi poole. See suund tuleb Tubina loomingu laiemal mõistmisel üha enam kasuks. Pealegi et see ei toimu kunstiliste sisutaotluste arvel.

Nii on 7. avalik sümfoonia kontsert Tallinnas valgustanud õieti kahekülgselt meie kunstielu arengut. Esiteks saadi kindel tõend meie loovate muusikameeste tugevast edasiarenemisest ning mõnes mõttes küllaltki ebatäiuslikus olukorras, on meie heliloojad võimelised katkestamatus loomingulises tegevuses püsides, lisama uusi väärteoseid meie algupärasele heliloomingule.

Söötmise ja karjatamise tähtsus seahaiguste, eriti punatõve vastu võitlemiseks

Dotsent Dr. Maistens — Miitavi põllumajandusakadeemiast

Head tagajärjed, mida saavutati lössi, vilja ja kartulitega põhjustasid loobumise karjatamisest. Sellest ajast sagenesid aga ka sigade ainetevahetuse haigused, põrsaste taudidesarnased haigestumised ja punatõbi. Sigade vastupanujõud on tugevasti vähenenud. Haiguste vastu võitlemiseks tuleb tarvitada järjest mitmekesisemaid raviineid ja paranemine ei ole ikkagi mitte alati lõplik. Sama on ka maksev punatõve kohta. Enne olid punatõve vastu süstitud sead kaitstud haigestumise eest aasta kestel, nüüd ei ole see enam kindlustatud. Ka terveneseid punatõppe haigestunud sead enne täielikult, nüüd võivad nad uuesti haigestuda. Põrsaste juures esineb sageli pärivuslikke pahesid. Emis tõi enne 12 või enam põrsast, siis 8—10, 6 või 4 ja leidub isegi emiseid, kes ainult 2 põrsast toovad, kusjuures nad ise täiesti terve mulje jätavad. Need nähtused võivad tekkida ka sisepaarituste tagajärjel.

Loomaaastidel üksi ei ole võimalik nende pahede vastu võidelda. Punatõve vastu võitlemiseks läheks peagu terveid tiike seerumit tarvis ja ei tohi unustada, et see seerum valmistatakse elavate hobuste verest. Ja kui ka suudaksime kõrvaldada punatõve, ähvardavad teised kardetavad sigadehaigused (kopsuhaigused, sigade ekt jne.), millele vastu ei ole seerumit. Seepärast tuleb tõsta sigade vastupanujõudu haigustele. Häid tulemusi võime saavutada tervishoidluse, õige söötmise ja karastamise abil. Käesolevas kirjutuses käsitleme peaasjalikult õiget söötmist. Siinjuures ei tohi aga ainult sööda peale mõelda, vaid peame arvestama ka kõrvalteguritega (näiteks karjatamise juures liikumine värskes õhus jne) millest oleneb toidu väärtus ja kasutamine.

Söötmiseks on enam aineid vajalikud, kui seda harilikult arvatakse.

1. Samuti kui kõik teised loomad, vajavad ka sead põhitoidust. Sigade põhitoiduse hulka talvel kuuluvad ka ristikheinajäänused (peamiselt lehed), heln, ristikheinapebred. Soovitav on kapsas, ainult pealmised riknenud lehed tulevad kõrvaldada. Suurematele põrsastele ja emistele kuni poegimiseni võib anda hapukapsaid. Soovitav on neid keeta tangudega. Poegimise eel on hea emistele anda lössi kalamaksaõliga (1 supilusikatäis 3 liitri peale), samuti vanematele põrsastele. Suvel on ideaalseks põhitoiduks rohi või karjamaa.

2. Kõiksõõjatena vajavad sead oma põhitoiduses niihästi taime- kui ka loomariigisaadusi. Loomariigisaaduste hulka kuuluvad piim, lõss, kala- ja lihajahu, kalad jne.

3. Millised on lisatoiduained? kui küsida, mis on sigade põhitoidus, vastavad paljud, viljaterad, jahu, kartulid. Kuid need on ainult lisatoiduained, milleta siga elada võiks.

4. Sead vajavad hoolitsemist ja puhtust. Kaua vees seisnud ja hapnenud jätised võivad muutuda kardetavaks. Seale ei tohi anda idanenud kartulikoori. Mollid tulevad kortuvalt hästi puhastada.

Nii sama tähtis kui söötmine on ka puhta veega jootmine.

5. Tuleb vahet teha sugu- ja nuumsigade vahel. Sugusigade toit peab olema täisväärtuslik. Võimaluse korral tuleb ka nuumsigadele kasvueas anda täisväärtuslist toitu; selliseid sigu on hiljem palju parem nuumata. Nuumamise ajal peab vilja- ja kartulisööt moodustama peatoiduse, põhitoidus ei tohi aga täiesti puududa.

6. Täisväärtuslisim ja värskeim sööt, mis samal ajal mõjub hästi tervisele, on karjamaa.

Suurem osa seakasvatajaid teavad, kui tervislik on sigadele liikumine õhu ja päikese käes ja ainult üksikud peavad neid suve läbi laudas. Mullastes ja poolmullastes koplites pidamine ei ole eriti soovitav, ka siis mitte, kui nõidetud rohtu juurde söödetakse. Sead söövad omaotsitud rohtu paremini kui niidetut. On ka tähtis, et sigu karjatatakse mitmesugustel karjamaadel, kust nad leiavad mitmekesist sööta. Karjatatud sead saavad peale talve puudusi kiiresti jõudu, emistel esineb vähem korrapärasusi poegimisel ja sead on taudide vastu paremini kaitstud. Nad kasvavad jõudsamalt, lasevad ennast kergemini nuumata ja annavad kõrgemaväärtuslist liha. Sigu kevadel esimest korda karjamaale lastes tuleb olla ettevaatlik. On parem neid ainult 10 minuti jooksul karjatada, sest kui nad juba esimesel korral palju ringi joosta võivad, higistavad nad kergesti ja võivad haigestuda. Sellest võiks tekkida mulje nagu oleks karjatamine kahjulik. Ka tuleb ette, et alguses rohtu heameelega süüa ei taha. Nad vajavad teatavat harjutusaega.

Sööda mõju punatõvele näitab järgmine juhus minu praktikast: ühes talus on 16 siga, nendest 15 hoitakse koolis ja ühte laudas. Haigestus just see üks siga. Sarnane juhus kordus veel ühes teises talus. Nendes taludes õnnestus mul peremeest veenda karjatamise, hea rohusööda ja täisväärtuslise toidu tähtsuses seakasvatuses.

Marjapõõsaste lõikamine

Marjapõõsaste lõikamine on hädatarvilik, kui tahetakse saada korralikku saaki. Lõikamata, tihedat metsistunud põõsad vananevad ja noored kasvud muutuvad aasta aastalt kiduramaks, marjad jäävad väikseks, saak langeb. Marjapõõsaste igaaasta süstemaatiline lõikus on peamiselt põõsaste noorendamine põõsaste harvendamise teel Sellega antakse marjapõõsastele õige kuju, nad saavad enam õhku ja valgust ning marjad arenevad korralikult välja. Parim lõikamise aeg on kevadel, enne pungade puhkemist ehk sügisel pääle lehtede langemist. Karusmarju võib ka sügisel pääle saagi koristamist harvendada.

Ei ole võimalik anda mingit kindlat lõikeviisi, sest iga põõsas kasvab isemoodi ja vastavalt sellele tuleb teha ka lõikus. Kõige enne tulevad väljalõigata kuivanud oksad kuni juure kaelani. Edasi neljaaastased ja vanemad oksad, milledelt harilikult enam korralikku saaki ei saa. Hästi arenenud 4-5 aastased oksad, kui neilt on loota veel korralikud oksad liiga vastu maad, siis tulevad need kõrvaldada. Et põõsas liiga tihedaks ei läheks, tulevad üleliigsed noored võsud välja lõigata. Esijoones lamavad, kõverad, ristlevad, vigased ja nõrgemad võsud. Mustsõstra põõsastel ei või vanu oksi juurekaelani maha lõigata nagu teistel põõsastel, vaid tulevad jätta 15—20 sm pikkused konsud, muidu ei anna nad küllaldaselt uusi võrseid.

Hoolitsege marjapõõsaste eest, siis saate neilt ikka korralikku saaki.

M. L.

Käitismajanduslikke kaalutlusi sigade pidamise alal Ida-aladel

Seakasvatuse osalähtsus Idaalade põllumajanduses on küllalt suur. Olemasolevatel korrigeeritud andmetel oli Baltimail 1943. a. septembris-oktoobris sigu: Leedus 1.000.000 pead, Lätis 750.000 pead, Eestis 350.000 pead. Kogu lihatoodangust andsid sead Eestis 53%, Lätis 51% ja Leedus 50 %. Samad arvud 1935 — 1938 a. olid: Eestis 54%, Lätis 56% ja Leedus 69%. Siiski on seakasvatuses olnud tagasiminekuid, mis sõja-ajal kahjustab veiste seisu. Seakasvatust 1939 a. seisule viia pole sõjaajal võimalik, ega ka tarvilik, kuna osa söödavilja ja kartulaid läheb otseselt sõjaväe varustamiseks.

Idaalade põllumajanduse huvika jääb oma seakasvatust sliski nii kõrgele viia, kui võimalik, et sellega säästa veiste arvu, mis Nõukogude n.n. maareformi tõttu vähenes eriti üle 30 ha suurustes majapidamistes. Sellepärast peab seakasvatust niikaugele viima, et eeskätt pidamise olu tõttu ei hukkuks põrsaid ja kesikuid. Hukkunud sigade väärtust võib hinnata jämedates joontes 70—80.000 t. viljaväärtusele, kuna samal ajal loetakse Baltimail kogu sigade söödatarve ilma valgussöödata 800.000 t. viljaväärtusele

Mitte vilja, vaid kartuliga tuleb nuumata sigu

Vastandina Ida-Saksamaale, kus sigade nuumamine põhjeneb enamiku kartuli söötmisele, esineb veel Baltimail tugev viljade sigade nuumamine. Kartuliga nuumamise juures läheb 100 kg eluskaalu saavutamiseks 1050 kg. kartulaid, 138 kg söödavilja ja 33 kg kalajahu või 100 kg kalajahu asemele 1500—1600 kg juustuvett (vadak) või jälle 220 kg vikke, herneid, peluskit või 170 kg sinist maguslupiini Baltimail söödetakse 100 kg eluskaalu juurdekasvule 500—600 kg kartulaid ja mõnes kohas tuleb ette eranditult viljaga nuumamine, kus 400 kg vilja 100 kg. juurdekasvuks tarvitatakse.

Loeme keskmiseks teravilja saagiks 1100 kg ja kartuli saagiks 10.000 kg ha. kohta ning arvame tühlasi seeme maha, siis läheb 100 kg eluskaalu produtseerimiseks vaja kartuliga nuumamisel 0,153 ha vilja ja 0,14 ha kartulaid kokku 0,293 ha, kuna teraviljaga nuumamisel on vajalik 0,44 ha põllumaa saak s. o. 0,15 ha rohkem. See arv on küllalt tähtis, et võtta ette kartuli saakide tõstmist ja kartuli pindala suurendamist.

Kui arvata ühe sea kohta 450 kg kartuleid enam kui seni, siis on vaja 2,1 miljonile seale 945.000 tonni kartuli enamsaaki ja kui arvestada parema harimisega, siis peaks kartuli pindala 13% tõusma s. o. senisest 7,4% põllupinnast peaks kartuli alla minema 8,3%, mis iga talu kohta teeks keskmiselt 0,10 ha. See ümberkorraldus peaks hea tahtmise juures olema võimalik läbiviia.

Kas leidub küllaldaselt valgusõõta sigade nuumamiseks

Ühe 100 kg sea nuumamiseks on vajalik 33 kg kalajahu või 500 kg lössi või siis vastav osa muid valgurikkaid sööte. Kui valgusööte on vähem kasutada, tõuseb teiste söötade kulu. Kui näiteks valgusööte on 50% vähem, tõuseb hulk sea kohta 400 kg kuni 570 kg.

Nii läheb Baltimail tarvis 2,1 miljoni sea jaoks x 33 kg = 99. 300.000 kg kalajahu, mida x 1600 saame 1,1 miljardi kg. lössiga asetada, millest 250 gr inimeste ja vasikate tootmiseks tarvitatakse. Kuna see arv on napp, siis on äärmiselt vajalik piimakarja söödabaasi parandada, mis lahendab sigade valgusööda küsimuse iseenesest 250 milj. liitri lössi vastab 15.600.000 kg kalajahu või 34.320.000 kg hernele, vikile või peeluskile Kuna näriviljad lähevad osalt inimtoiduks ja peamiselt seemneks teistesse rajoonidesse, siis tuleb loomadele söötmiseks arvesse ainult väljapuhastatud osa, mis teeb välja umbes 15%. Praktiliselt söödetakse siiski osakaunvilja loomadele.

Seasöötmise korraldamise kõrval peame kõik selleks tegema, et piimakarja tootmisvõimet tõsta. Selleks peame võima talvel piimalehmadele vähemalt päevas andma: 10 kg heinu + 10 kg juurvilja + 2 kg põhku või 7,5 kg heinu + 10 kg silot + 10 kg juurvilja + põhku.

Ka väraket piima müüvad majapidamised on tihti huvitatud seakasvatuse suurendamisest, et hoida alal veiste arvu. See puudutab üle 30 ha talusid ja Landbewirtschaftungsgesellschaft'i majapidamisi. Siin on eelistatud raskemate sigade nuumamine, missugused tarvitavad vähem valgusööte. Sellepärast on kõikide lössivaeste majapidamiste kohus oma kaunviljade pindala laiendada, et sellega suurendada lehmade piimaandi ja toota sigade kasvatamiseks ja nuumamiseks vajalikku valgusööta lössi näol.

Varsti on paras aeg talivilja oraste äestamiseks!

Vaatamata sellele, et üksikud põllumehed juba aastakümneid talivilja, eriti talinisu oraseid äestavad, ei ole see siiski veel üldist kasutamist leidnud. Kas on selle põhjuseks kartus orast liigselt vigastada või äestamiseks kõlbulikku äkete puudumine, seda otsustagu iga põllumees ise. Eriliseks kartuseks ei peaks aga põhjust olema, kui äestamist õigel ajal teostada ja äke enam-vähem nõuetele vastab. Äestamisest saadav kasu ületab kaugelt selle kahju, mis orase vigastamisest tekkib, sest oras oma kitsa lehe ja varjatud kasvukahiku tõttu on palju vastupidavam kaheidulehelistest umbrohtudest.

Peamiselt tuleb rõhku panna talinisu orase äestamisele. Eriti tähtis on talinisu orase äestamine raskematel, savikatel muldadel, missugused talve jooksul tihedaks ja plingiks vajuvad ja kevadel koorikuga kattavad. Äestamisega kohendame pinda, rikastame mulda õhuga, takistame kooriku tekkimist ja loome eeldused talinisu tugevaks võrsumiseks. Ühtlasi hävitame ka umbrohtu. Talinisu äestamiseks on paras aeg muld niivõrd tahenenud, et ta enam ei kleepu äkke pulkade külge. Ei tohi aga niivõrd kuivanud olla, et muld oleks panka kuivanud (paatunud). Sarnasel korral rebib äke mulla ja orase pankadena üles. Parem on äestada õhtupoole, et taimed öösel toibuda jõuakeid. Talinisu orase äestamiseks tuleb kasutada keskmise raskusega äket, kuna kerge äke talvejooksul kinnivajunud mulda küllaldaselt kohendada ei suuda ja asjatult taimi vigastab. Kui külv sügisel hiljaks jäi ja oras väike, tuleb püüda kerge äkkega mulda kohendada, kuna raskem äke sel juhul nõrgalt juurdunud taimed välja kisub. Äke peab olema niimoodi järele rakendatud, et iga pulk eri jälje tõmbab. Kui mitu pulka ühes jäljes jookseb, siis rikutakse sel kohal taimi, vahekohal jääb aga muld kohendamata. Tarviduse korral tuleb äkke viitu järele rakendada, et pulkade jooksu parandada. Võrdlemisi hästi sobivad talivilja oraste äestamisaks, meil juba võrdlemisi laialdaselt levinud ETK poolt valmistatud ja müügile lastud keskmise raskusega sik-sak raamiga äkked. Sama firma poolt müügile lastud kerged sik-sak äkked on otstarbekohased suvivilja oraste äestamiseks. Meil taludes küllaltki veel tarvitusel olevad puupakkodest valmistatud liigendäkked, oma pulkade hõreduse ja suure hüplemise tõttu töötamisel, oraste äestamiseks hästi ei sobi. Lõhuvad palju orast. Kui põld kivine, tulevad lahtised kivid enne äestamist kõrvaldada.

Rukis on äestamise suhtes õrnem kui nisu, kuid vajadust selle järel on ka vähem. Õigel ajal külvatud talirukis võrsub juba sügisel tugevasti, kasv algab kevadel varakult ja oras katab kiirelt maapinna, mille tõttu niiskuse suurenemine mullast takistatud on. Muld muutub varjatud oleku ja niiskuse tõttu tekkiva käärimise tagajärjel iseenesest kohedaks. Kui aga rukis sügisel viletsalt võrsunud, tuleb kevadise võrsumise soodustamiseks ka rukki orast kevadel äestada.

N-rand

AMETLIKUD TEATED

TEADAANNE
rauaäridele ja käsitööstureile.

Eesti Majanduskoja Käsitööstuse Peaosakond teatab, et Peaosakonna ja Eesti Käsitööstarkonna Piirkondlike Ühenduste poolt väljaantud 1944. a. I veerandi raua- ja töörlistade ostuõiguste kehtivust on pikendatud kuni 15. juunini 1944. a.

Eesti Majanduskoda
Käsitööstuse Peaosakond.

TEADAANNE

Teatan kõigile kodanikele, asutistele ja käitistele, et Eesti Kindralkomissari-piirkonna Rendisekindlustusasutise Paide esindus on alustanud taas jälle tegevust alates 12. aprillist 1944. a. Paides, Tallinna tänav 5 (Eesti Kutsekogude Paide esinduse ruumes). Ajutine tööselsak oli tingitud endise esinda- ja sõjaväkke ülemineku tõttu.

Eesti K.—p. Rendisekindlustusasutise Paide esindus korraldab rendisekindlustust (pensionide asju) Paide, Türi ja Tapa linnade ning Albu, Ambla, Kareda, Koigi, Käru, Lehtse, Paide, Rakke, Särevere, Vajangu, Väinjärve, Võhmuta ja Väätsa valdade administratiivpiires Järvamaal Sotsiaalkindlustuse ülesehitamise määruse raames (avaldatud Amtsblatt nr. nr. 27 ja 39, 1943. a. ja „Eesti Sõnas" nr. nr. 213 ja 225, 1943. a.) Üntlasi teatan endistele töötajatele, kes on lõpetanud töötamise enne 1. juulit 1943. a., samuti endiste töötajate järelejäänud võivad veel esitada avaldusi rendise saamiseks kuni edaspidiste korraldusteni.

Eesti K.—p. Rendisekindlustusasutise Paide esindus on avatud ja inspektori kõnetunnid on igal teisipäeval kella 14.00—17.00-ni ja igal kesknädalal kella 8.00—17.00-ni.

H. Kaldre
Eesti K.—p. Rendisekindlustusasutise kontroll-inspektor

Ostetakse TALU, soovitav koos elus- ja eluta inventaariga, asukohaga linna ehk raudteejaama lähedal. Teatada Tallin, Kristiine tän. 14a—3. E. Tasmuth.

Võhmuta vallas, Liudsalu k. Roobu talus Arnold Türk'i juures (telef. J.-Jaani 23-b) on Tori sugutäkud 1944. a. PAARITAMISEKS: „Uhke" nr. 573 TA I kl ja „Tagu" nr. 1706 TB III kl.

Paide linna ligidal VÄIKE KOHT, 12 vakamaad põldu, pooleterale anda. Soovitav kel omal lehm olemas. Küsida Paides, S.-Ala tn. 13—7.

Mära TÖÖHOBUNE 8. a. vana vahetada lehma või mullika vastu. Lähemaid teateid Paide Pärnu tn. 44.

Soovin TÖÖHOBUST võtta söömale. Teatada Väätsa v. Roovere pk. A. Rauala.

Vajatakse MAJAHOIDJAT, tasuks priikorter (2 tuba ja köök) ja rahapalk. Töölevõtmine tööameti kaudu. Küsida Paide koguduse kantseleist.

Idapiirkonna Maamajandamisühingu Tallinna osakonna Usaldus- ja rendijaoskond asub alates 1. 4. 1944. a. Toris, Pärnu maakonnas. Post ja raudteejaam: Tori. Esialgne telef.: Tori 19. Pärast tööaega: Tori 10 a (Lõplik telef.-nr. teatatakse edaspidi).

Kes annaks MESILASTELE SUHKRUT (võib ka üksikud kg. olla), saab vastu mett. Teatada Väätsa pag. pk. 8.

Soovin vahetada normiks kõlbuliku lehma noorema lüpsilehma vastu. Teatada elt. „lüpsilehm".

Uued valged kõrge kontsaga KINGAD nr. 36 vahetada tänavkingade nr. 37 või 38 vastu. Teateid saab Paidest, Uus tn. 2—1.

Vähemasse tallu vajatakse kohe pikemaks ajaks MEESPÕLLUTÖÖLIST, soovitav ka puutöö tundmine. Töölevõtmine Paide tööameti kaudu.